

Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii Miasta Cieszyna na rok 2025



**Opracowanie:
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Cieszynie
Cieszyn, 2024 rok**

I. Wprowadzenie	3
II. Diagnoza problemów uzależnień na terenie gminy Cieszyn	5
II.1 Szkody wywołane przez alkohol	6
II.2 Monitoring skali problemów związanych z alkoholem.....	16
II.3 Szkody wywołane przez narkotyki i nowe substancje psychoaktywne.....	19
II.5 Monitoring skali problemów związanych z narkotykami i nowymi substancjami psychoaktywnymi	25
II.6 Problematyka uzależnień behawioralnych.....	27
II.7 Monitoring skali problemów związanych z uzależnieniami behawioralnymi.....	28
II.8 Zespół ds. opracowania GPPiRPA oraz PN na 2025 rok	30
III. Zasoby	33
III. 1. Instytucje i ich działania.....	33
III. 2. Organizacje pozarządowe i ich zadania	35
IV. Grupy docelowe	36
V. Cel główny	37
VI. Cele szczegółowe, zadania, działania, termin realizacji, wskaźniki	37
VII. Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	50
VIII. Zasady finansowania Programu	51
IX. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami i ochrona małoletnich zgodnie z ustawą z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich.....	51
X. Ewaluacja	52
XI. Słowniczek	52

I. Wprowadzenie

Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi oraz ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, określają obowiązek organów administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego w zakresie podejmowania działań zmierzających do ograniczenia spożywania środków psychoaktywnych, a także wspierania przedsięwzięć temu służących. Nowelizacja ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi z dnia 7 marca 2022 r. rozszerzyła działalność profilaktyczną i edukacyjną o obszar uzależnień behawioralnych, niezwiązanych z żadnymi substancjami psychoaktywnymi, a z określonymi czynnościami czy zachowaniami. Pojęcie to, zostało szerzej omówione w rozdziałach *Problematyka uzależnień behawioralnych* oraz *Monitoring skali problemów związanych z uzależnieniami behawioralnymi*.

Ustawodawca określił kierunki polityki wobec problemów alkoholowych i narkotykowych oraz związanych z uzależnieniami behawioralnymi, wskazał zadania z tego zakresu i źródła ich finansowania oraz podmioty odpowiedzialne za ich koordynację.

Zadania te obejmują m.in.:

1. Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu i narkotyków;
2. Udzielanie rodzinom, w których występują problemy uzależnienia od środków psychoaktywnych, pomocy psychospołecznej i prawnej oraz ochrony przed przemocą domową;
3. Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej oraz działalności szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii oraz uzależnieniom behawioralnym, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie pozalekcyjnych zajęć sportowych, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo – wychowawczych i socjoterapeutycznych;
4. Wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych, służącej rozwiązywaniu problemów alkoholowych i narkomanii;

5. Podejmowanie interwencji w związku z naruszeniem przepisów dotyczących reklamy napojów alkoholowych i zasad ich sprzedaży oraz występowania przed sądem w charakterze oskarżyciela publicznego;
6. Wspieranie zatrudnienia socjalnego poprzez organizowanie i finansowanie centrów integracji społecznej;
7. Udzielanie pomocy społecznej osobom uzależnionym i rodzinom osób uzależnionych, dotkniętych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz integrowanie ze środowiskiem lokalnym tych osób z wykorzystaniem pracy socjalnej i kontraktu socjalnego;
8. Finansowanie placówek wsparcia dziennego.

Warto także podkreślić, iż dochody z opłat za zezwolenia na sprzedaż i podawanie napojów alkoholowych, mogą być wykorzystane wyłącznie na finansowanie zadań:

- określonych w art. 4¹ ust. 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi;
- określonych w art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii;
- realizowanych przez placówkę wsparcia dziennego, o której mowa w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Poza tym, należy także zwrócić uwagę na fakt, iż różne rodzaje uzależnień mają ze sobą bardzo wiele wspólnego. Bez względu na to, czy mówimy o uzależnieniu od alkoholu, narkotyków czy behawioralnym, spotykamy się z takimi samymi, bądź podobnymi mechanizmami, przebiegiem, czynnikami ryzyka oraz czynnikami chroniącymi.

Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii Miasta Cieszyna na rok 2025 stanowi odpowiedź na zapisy ww. ustaw, określając lokalną strategię w zakresie profilaktyki uzależnień oraz minimalizacji szkód wynikających z używania alkoholu i narkotyków. Uwzględnia także cele operacyjne dotyczące profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień i związanych z tym problemów społecznych i zdrowotnych, które zostały określone w Narodowym Programie Zdrowia na lata 2021 – 2025.

Ponadto, GPPiRPA oraz PN na 2025 rok uwzględnia „Rekomendacje do realizowania i finansowania gminnych programów profilaktyki” Krajowego Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom, a także działalność wychowawczą, edukacyjną, informacyjną i profilaktyczną prowadzoną

w szkołach i placówkach systemu oświaty, zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 22 ust. 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii.

GPPiRPA oraz PN swoim zasięgiem obejmuje wielopłaszczyznowe działania dotyczące przeciwdziałania i rozwiązywania problemów alkoholowych, narkotykowych, a także uzależnień behawioralnych. Realizowany jest w oparciu o środki własne gminy, pochodzące z opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych. Niniejszy Program został opracowany w oparciu o doświadczenia zebrane podczas realizacji wcześniejszych edycji gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii, przy współpracy Zespołu ds. opracowania Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii Miasta Cieszyna na rok 2025, powołanego Zarządzeniem Nr 0050.394.2024 Burmistrza Miasta Cieszyna z dnia 29 lipca 2024 r., w którego skład weszli przedstawiciele podmiotów działających w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień. Przy tworzeniu Programu uwzględniono także „Raport z badań. Monitorowanie skali problemów uzależnień i przemocy w środowisku lokalnym – przeprowadzenie diagnozy” opracowany dla gminy Cieszyn w 2021 roku przez Uniwersytet Śląski.

II. Diagnoza problemów uzależnień na terenie gminy Cieszyn

W planowaniu i prowadzeniu działań, mających na celu profilaktykę i rozwiązywanie problemów związanych z uzależnieniami od środków psychoaktywnych oraz behawioralnymi bardzo ważne jest rozpoznanie skali problemów na terenie gminy, wzorów zachowań związanych z zażywaniem środków psychoaktywnych, struktury spożycia oraz zaburzeń życia społecznego i rodzinnego nimi wywołanych. Jednocześnie, zgromadzenie danych statystycznych w zakresie uzależnienia, nie daje rzeczywistego wyobrażenia o dynamice zjawiska, ze względu na „wrażliwość” danych oraz fakt, że te same osoby mogą być wykazywane przez różne podmioty działające w obszarze rozwiązywania problemów alkoholowych i narkotykowych.

W ramach diagnozy do Programu uwzględniony został raport z badań dobrostanu uczniów szkół ponadpodstawowych powiatu cieszyńskiego, przeprowadzonych w roku szkolnym 2022/23 przez Poradnię Psychologiczną dla Dzieci i Młodzieży ZZOZ w Cieszynie, który zawiera

deklaratywne informacje dotyczące korzystania z substancji psychoaktywnych oraz multimediiów. Głównym celem badania była ocena subiektywnego dobrostanu psychicznego uczniów. Celami pobocznymi była identyfikacja obszarów, które stanowią największe obciążenie dla młodzieży oraz zasobów, które mają pozytywny wpływ na jej funkcjonowanie. Próbę badawczą stanowiło 722 uczniów szkół ponadpodstawowych powiatu cieszyńskiego, a wśród najważniejszych wniosków potwierdza się zapotrzebowanie na wsparcie psychologiczne dla młodzieży. Prawie 10% badanych uczniów korzystało ze wsparcia psychologa lub psychoterapeuty, jednak potrzebę takiego wsparcia deklarowało prawie trzykrotnie więcej ankietowanych.

II.1 Szkody wywołane przez alkohol

Konsekwencje nadużywania alkoholu dotyczą nie tylko bezpośrednio osób uzależnionych od alkoholu, pijących szkodliwie, ryzykownie i ich rodzin, ale także mają wpływ na całą populację, niosąc za sobą różnego rodzaju doraźne szkody związane z zażywaniem alkoholu takie, jak: wypadki samochodowe (w tym śmiertelne), konflikt z prawem, zachowania agresywne, przemoc, większe ryzyko stania się ofiarą przestępstwa, konflikty z rówieśnikami i w rodzinie, problemy z nauką, czy sięganie po inne środki psychoaktywne.

1. Z zebranych danych wynika, iż istnieje zależność pomiędzy alkoholem, a wypadkami drogowymi. W roku 2023 Wydział Ruchu Drogowego Komendy Powiatowej Policji w Cieszynie ujawnił 584 osoby kierujące pojazdami (w tym rowerami) znajdujące się pod działaniem alkoholu. Z tego 223 kierowców dopuściło się przestępstwa i prowadziło pojazd mechaniczny w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego, a 259 kierowców wykroczenia prowadząc pojazd inny niż mechaniczny w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem podobnie działającego środka. Wykroczeń w postaci prowadzenia pojazdu mechanicznego w stanie po użyciu alkoholu lub podobnie działającego środka dopuściło się 59 kierowców, zaś prowadzenia innego pojazdu niż mechaniczny w stanie po użyciu alkoholu lub podobnie działającego środka 43 kierowców. Nietrzeźwi uczestnicy ruchu drogowego spowodowali 58 kolizji oraz 5 wypadków, 6 osób zostało rannych.

Tabela 1. Zdarzenia drogowe i ich skutki.

Zdarzenia drogowe i ich skutki – sprawca po spożyciu alkoholu				
	Wypadki	Zabici	Ranni	Kolizje
2019 rok	10	0	11	45
2020 rok	10	0	10	58
2021 rok	15	0	20	61
2022 rok	2	0	2	47
2023 rok	5	0	6	58

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych: Wydziału Ruchu Drogowego Komendy Powiatowej Policji w Cieszynie.

Co roku gmina Cieszyn bierze aktywny udział w ogólnopolskich kampaniach społecznych mających na celu przeciwdziałanie nietrzeźwości na drogach. Organizowane są prelekcje profilaktyczne z zakresu przeciwdziałania nietrzeźwości na drogach, rozpowszechniane są zakupione w ubiegłych latach broszury informacyjne, opaski odblaskowe czy smycze z hasłami profilaktycznymi („Piłeś? Nie jedź!”, „Prędkość zabija”, „Używki szkodzą zdrowiu”) oraz inne materiały informacyjno – edukacyjne, które wykorzystywane są dla urozmaicenia zajęć oraz mające na celu przypominać o zagrożeniach. W roku 2023 obserwujemy ponownie wzrost liczby zdarzeń drogowych, w trakcie, których sprawca był w stanie po spożyciu alkoholu, natomiast sukcesywnie maleje liczba osób kierujących pojazdami w stanie po spożyciu alkoholu, co pokazuje jak ważne jest prowadzenie działań mających na celu zwiększenie świadomości wśród mieszkańców na temat bezpieczeństwa.

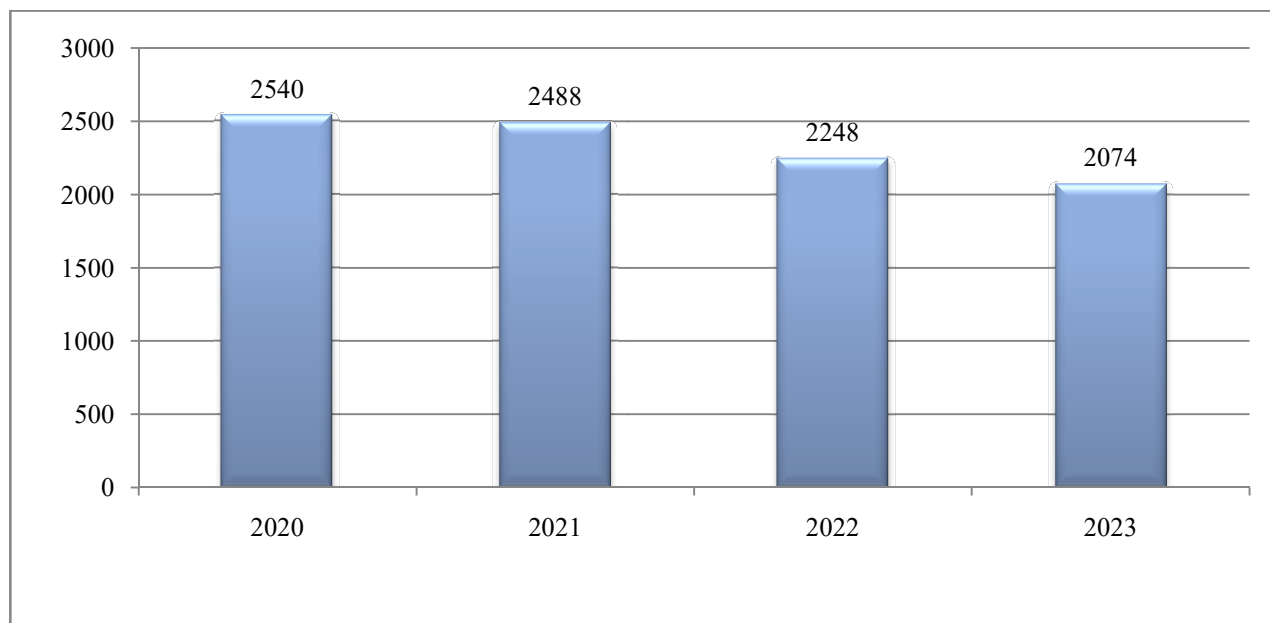
Tabela 2. Osoby w stanie nietrzeźwości.

Osoby znajdujące się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego, prowadzące pojazdy mechaniczne (art. 178 a § 1 Kodeksu Karnego)		
	Ujawnieni przez policjantów Wydziału Ruchu Drogowego	Ujawnieni przez innych policjantów
2019 rok	102	180
2020 rok	107	170
2021 rok	150	196
2022 rok	98	198
2023 rok	65	158

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych: Wydziału Ruchu Drogowego Komendy Powiatowej Policji w Cieszynie.

W Polsce w 2023 roku użytkownicy dróg (kierujący, piesi, pasażerowie) będący pod działaniem alkoholu uczestniczyli w 2 074 wypadkach drogowych (9,9 % ogółu wypadków).

Wykres 1. Wypadki drogowe z udziałem użytkowników dróg będących pod działaniem alkoholu.

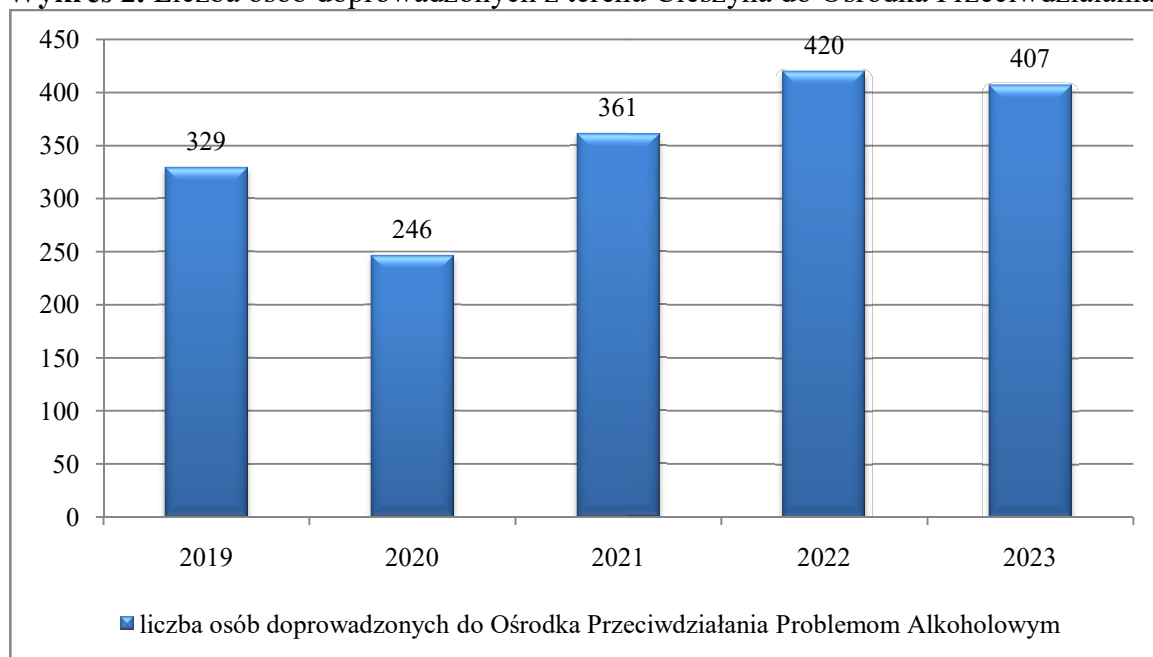


Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych: KGP Raport „Wypadki drogowe w Polsce w 2023 r.”

Z danych dotyczących wypadków drogowych w Polsce wynika, że od 2020 roku obserwujemy spadek liczby wypadków z udziałem osób nietrzeźwych. Zmniejszająca się liczba, może być wynikiem ogólnopolskich kampanii społecznych dotyczących trzeźwości na drodze oraz zwiększającej się świadomości użytkowników dróg.

2. Dane dotyczące liczby osób doprowadzonych z terenu Cieszyna do Ośrodka Przeciwdziałania Problemom Alkoholowym w Bielsku – Białej wykazują niewielki spadek liczby osób nietrzeźwych doprowadzonych do OPPA w ostatnim roku.

Wykres 2. Liczba osób doprowadzonych z terenu Cieszyna do Ośrodka Przeciwdziałania Problemom Alkoholowym w Bielsku – Białej.

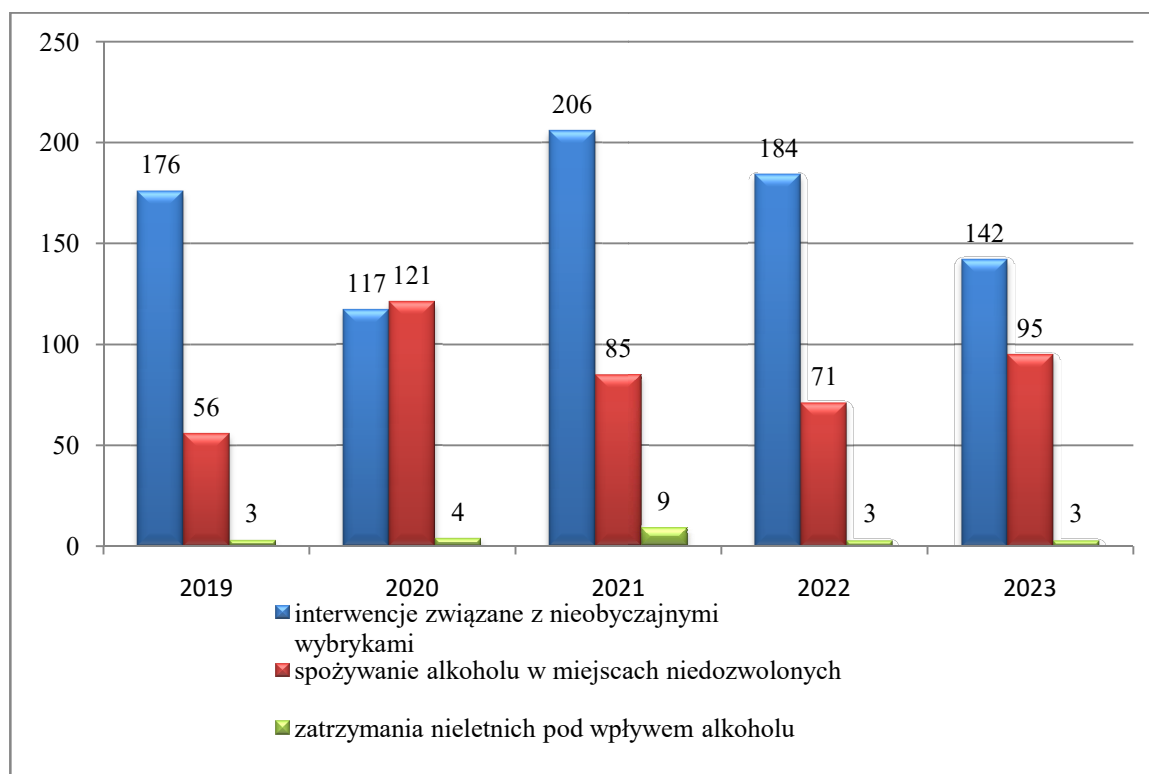


Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych: uzyskanych od Ośrodka Przeciwdziałania Problemom Alkoholowym w Bielsku – Białej.

W roku 2023 doprowadzono do Ośrodka ogółem 407 osób (358 mężczyzn i 49 kobiety), w tym 80 osób w związku z wystąpieniem zagrożenia zdrowia i życia (o 13 mniej niż w 2022 r.), 54 osoby w wyniku interwencji domowych (o 9 mniej niż w 2022 r.) oraz 273 osoby w ramach interwencji publicznej (o 9 więcej niż w 2022 r.). 383 osoby spośród doprowadzonych to osoby powyżej 29 r. ż.

3. Szkody wynikające z nadmiernego spożywania alkoholu na terenie miasta Cieszyna przedstawiają również statystyki Straży Miejskiej. Nadal obserwujemy w nich spadek liczby interwencji związanych z nieobyczajnymi wybrykami. Nie zmieniła się liczba zatrzymanych osób nieletnich będących pod wpływem alkoholu, natomiast nastąpił wzrost liczby osób spożywających alkohol w miejscach niedozwolonych.

Wykres 3. Interwencje Straży Miejskiej w Cieszynie wobec osób będących pod wpływem alkoholu.

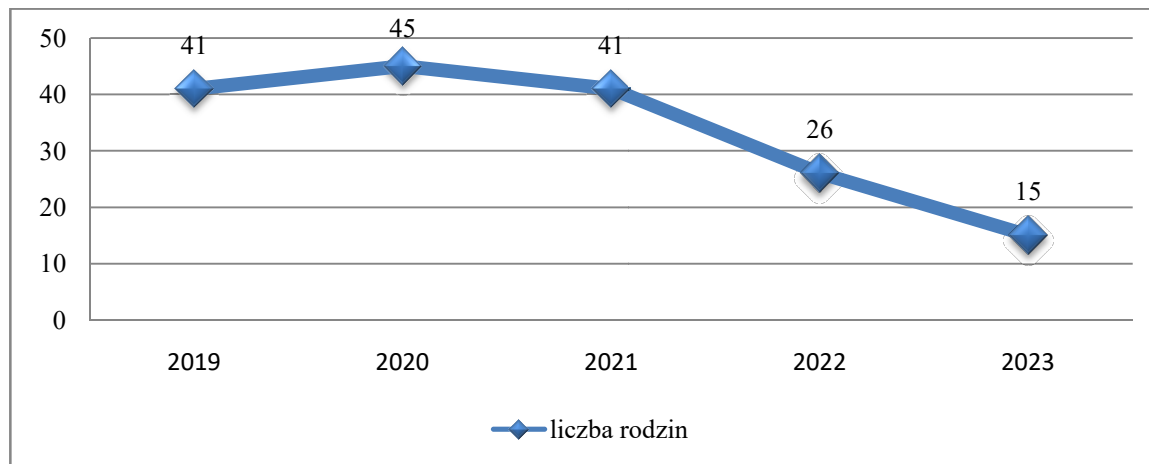


Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych: Straży Miejskiej w Cieszynie.

4. Z danych Wydziału Prewencji KPP w Cieszynie wynika, że spadła liczba osób, które doprowadzono do miejsca zamieszkania przez służby mundurowe (w 2021 r. – 86 osób, w 2022 r. – 39 osób, w 2023 r. – 38 osób). Podobnie liczba interwencji domowych spadła z 423 w 2021 r. i 314 w 2022 r. do 301 w 2023 r. W 2023 r. wzrosła liczba interwencji w związku ze spożywaniem alkoholu w miejscach niedozwolonych, w stosunku do 2022 r. z 302 do 329, natomiast była niższa od liczby interwencji w 2021 r., która wynosiła 359.

5. Pomoc finansowa udzielana z tytułu uzależnienia od alkoholu:

Wykres 4. Ilość rodzin, która otrzymała pomoc finansową z tytułu uzależnienia od alkoholu.

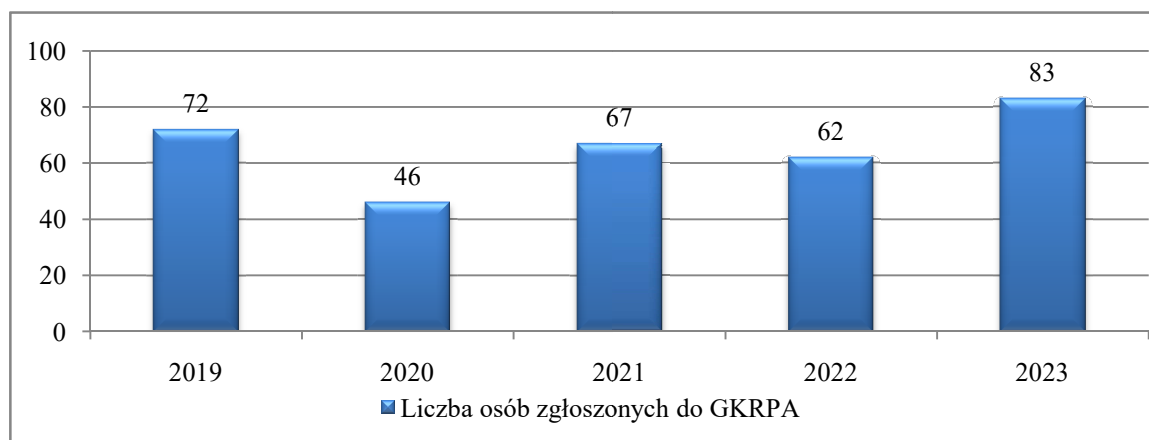


Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych: Sprawozdanie z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Cieszynie w roku 2023.

Z danych MOPS w Cieszynie wynika, że od 2021 roku liczba rodzin korzystających ze wsparcia finansowego w związku z uzależnieniem od alkoholu znacznie spadła i w 2023 r. ww. wsparcia udzielono 15 rodzinom (liczba osób w rodzinach: 15).

6. Z danych Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Cieszynie wynika, że w 2023 roku liczba osób zgłoszonych do Komisji znacznie wzrosła.

Wykres nr 5. Liczba osób mających problem alkoholowy, zgłoszonych do GKRPA.



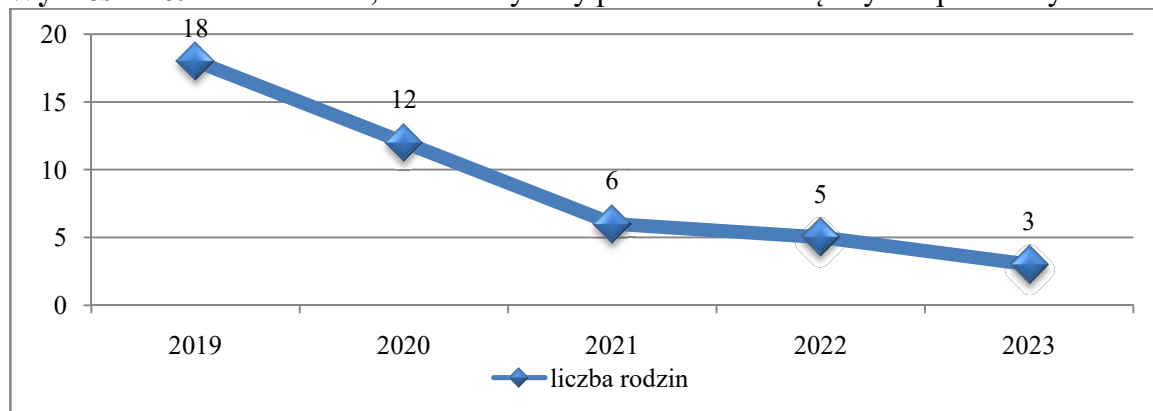
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych: GKRPA.

7. Jednym ze zjawisk ściśle skorelowanych z alkoholem jest przemoc. Zależność pomiędzy stanem nietrzeźwości sprawcy, a agresywnym zachowaniem podkreślają członkowie rodzin, w których dochodzi do stosowania przemocy. Dorośli doznający przemocy domowej podczas badania ankietowego stwierdzili, iż alkohol jest jedną z głównych przyczyn agresywnych zachowań (37,2% osób doznających przemocy fizycznej, 28% osób doznających przemocy psychicznej, 19,3% przemocy ekonomicznej i 37,5% przemocy seksualnej). Warto podkreślić, że przemocy fizycznej częściej doświadczają dzieci i młodzież, których opiekunowie nadużywają alkoholu (47%) niż te, których opiekunowie nie nadużywają alkoholu.¹

¹ „Badania porównawcze oraz diagnoza skali występowania przemocy w rodzinie wśród osób dorosłych i dzieci, z podziałem na poszczególne formy” [w:] <https://www.mpips.gov.pl/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie-nowa/ogolne/diagnoza-zjawiska-przemocy-w-rodzinie-w-polsce/>, (05.09.2017 r.).

Z danych MOPS wynika, iż zmniejsza się liczba rodzin, które otrzymują pomoc finansową z tytułu przemocy domowej. Ilość rodzin, którym przekazywane jest ww. wsparcie nadal stanowi niewielki odsetek (ok.1%) pomocy udzielanej przez MOPS.

Wykres nr 6. Liczba rodzin, które otrzymały pomoc finansową z tytułu przemocy domowej.



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych: MOPS.

22 czerwca 2023 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie i niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2023 r. poz. 535). Przepisy zmieniły terminologię stosowaną w ustawie – pojęcie przemocy w rodzinie zostało zastąpione określeniem przemocy domowej. „Zmiana ta zapewnia właściwe spojrzenie na jednostkę doświadczającą przemocy, a nie rodzinę, jako taką, w której przemoc występuje. Zarówno osobami doświadczającymi przemocy w bliskich związkach, jak i jej sprawcami są konkretne – indywidualne – osoby, a jej przyczyną nie są dysfunkcje rodziny, jako podstawowej komórki społecznej. Konwencja stambulska definiuje przemoc domową, jako wszelkie akty przemocy fizycznej, seksualnej, psychologicznej lub ekonomicznej zdarzające się w rodzinie lub gospodarstwie domowym, lub między byłymi, lub obecnymi małżonkami lub partnerami, niezależnie od tego, czy sprawca i ofiara dzielą lub dzielili miejsce zamieszkania, czy też nie. Nowelizacja rozszerza również dotychczasowe formy przemocy domowej o dwie kolejne formy, tj. przemoc

ekonomiczną i cyberprzemoc, a także zakres podmiotowego zastosowania ustawy. Krąg osób, na które będą oddziaływać jej zmienione przepisy został rozszerzony między innymi: o byłego małżonka, byłego partnera lub inną osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości w trwałej relacji uczuciowej lub fizycznej niezależnie od wspólnego zamieszkiwania i gospodarowania.”²

8. Sprzedaż alkoholu nieletnim jest przestępstwem, konsekwencją jest kara grzywny oraz możliwość utraty zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych. Sprzedawca ma prawo, zgodnie z art. 15 ust. 2 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, zażądać dokumentu stwierdzającego wiek nabywcy. Członkowie GKRPA przeprowadzają kontrole punktów sprzedaży napojów alkoholowych dotyczące przestrzegania zasad i warunków korzystania z zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych na terenie gminy Cieszyn (określonych w przepisach powszechnie obowiązujących) oraz weryfikacji prawdziwości danych zawartych w oświadczeniu o wartości sprzedaży poszczególnych rodzajów napojów alkoholowych w punkcie sprzedaży w roku poprzednim. W ramach kontroli prowadzą także edukację w ww. zakresie. W grudniu 2023 r. po raz kolejny przeprowadzono terenowe działania edukacyjne dla sprzedawców napojów alkoholowych: badanie „Tajemniczy klient” (badanie zostało przeprowadzone bezpośrednio przed szkoleniem sprzedawców), szkolenie terenowe „Odpowiedzialny sprzedawca” oraz audyt punktów sprzedaży napojów alkoholowych, mający na celu sprawdzenie dostępności i widoczności informacji o zakazie sprzedaży nieletnim i szkodliwości alkoholu. Badanie „Tajemniczy klient” zrealizowano w 115 punktach posiadających zezwolenie na sprzedaż napojów alkoholowych, w 57 punktach sprzedawca poprosił o dowód i z powodu jego braku odmówił sprzedaży alkoholu. W 1 punkcie sprzedawca odmówił sprzedaży na podstawie wyglądu bez pytania o dokument. W 23 z badanych punktów sprzedawca chciał sprzedać alkohol osobie, której wygląd sugerował niepełnoletność. W punktach tych nie poproszono o okazanie dowodu tożsamości. W 31 punktach sprzedawca poprosił o dowód i pomimo jego braku kontynuował sprzedaż. Wyniki tych działań są nieco lepsze niż w 2022 r., kiedy na 109 punktów, w 65 punktach sprzedawcy nie poprosili o okazanie dowodu tożsamości,

² „Przeciwdziałanie przemocy domowej – ważna nowelizacja przepisów weszła w życie” [w:] <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/przeciwdzialanie-przemocy-domowej-nowelizacja-weszla-w-zycie>, (22.06.2023 r.)

a jedynie w 44 punktach sprzedawcy poprosili o okazanie dokumentu stwierdzającego wiek nabywcy. Pomimo tego, wskazuje to na zaniedbanie ze strony przedsiębiorców w kwestii edukacji personelu oraz niewykorzystywanie przez sprzedawców uprawnień, w przypadku wątpliwości, co do pełnoletniości nabywcy, do żądania okazania dokumentu stwierdzającego wiek nabywcy. Działania edukacyjne w tym zakresie są niezwykle ważne ze względu na konieczność ograniczenia dostępności alkoholu dla osób niepełnoletnich. Drugim etapem programu było szkolenie bezpośrednio we wszystkich punktach dotyczące konsekwencji sprzedaży alkoholu osobom nieletnim. Bez wątpienia szkolenia sprzedawców to bardzo ważny element środowiskowych działań profilaktycznych, które powinny być kontynuowane w kolejnych latach na terenie gminy Cieszyn. Istotą tych działań jest edukowanie przedsiębiorców oraz dobre przygotowanie lokalnych sprzedawców do radzenia sobie z próbami zakupu alkoholu przez nieletnich. Pomoże to w problematycznych sytuacjach unikać błędów, których popełnianie grozi negatywnymi skutkami społecznymi i utratą zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych.

II.2 Monitoring skali problemów związanych z alkoholem

W 2021 roku Uniwersytet Śląski w Katowicach, na zlecenie MOPS, zrealizował badanie społeczne pn. „Monitoring skali problemów uzależnień i przemocy w środowisku lokalnym – przeprowadzenie diagnozy” na próbie 341 dorosłych (285 kobiet i 56 mężczyzn) oraz 3 225 uczniów, w tym szkół podstawowych (1 797) i szkół ponadpodstawowych (1 428). Poza tym, badaniem objęto grupę specjalistów pracujących w obszarze uzależnień i przemocy (34). Łącznie w badaniu wzięło udział 3 600 respondentów.

1. Inicjacja alkoholowa to czas w życiu człowieka, gdy po raz pierwszy sięga po alkohol. Z przeprowadzonych badań ankietowych wynika, że co piąty uczeń klas 1 – 3 szkoły podstawowej próbował już alkoholu. Zaobserwowano tutaj tendencję spadkową, gdyż w poprzednich badaniach przeprowadzonych w 2014 roku był to, co czwarty uczeń. W klasach 4 – 6 degustację alkoholu deklaruje 14% uczniów, natomiast wśród ankietowanych w szkołach ponadpodstawowych liczba zwiększa się aż do 71%.

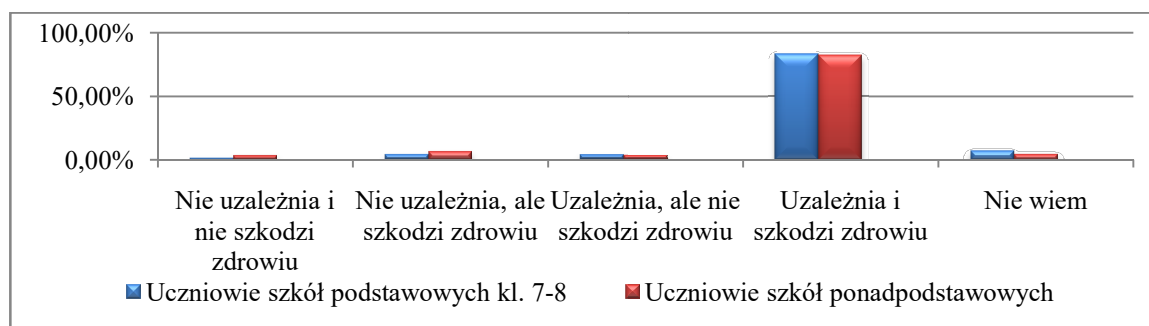
Z badań wynika, iż po alkohol między 13 a 17 r. ż. sięgnęło 54,36% uczniów klas 7 – 8 SP, 58,68% uczniów szkół ponadpodstawowych, 36,47% aktualnych dorosłych. Tylko 24% ankietowanych w szkołach średnich wskazało, że alkohol piło po raz pierwszy po ukończeniu 18 lat, gdzie wśród pytanych dorosłych było to 45%. Niepokojący jest fakt coraz wcześniejszej inicjacji alkoholowej. Pierwsze doświadczenie próby alkoholu w wieku 10 – 13 lat wskazało aż 25,29% uczniów SP w klasach 7 – 8, gdzie aktualni uczniowie szkół średnich ten sam przedział wiekowy deklarowali w 8,82%, zaś dorośli tylko w 1,18%. Podobnie tendencję wzrostową widzimy w przedziale 6 – 9 lat: SP kl. 7 – 8 jest to 11,63%, szkoły średnie 9,92%, dorośli 0,88%. Zaskakujący jest również fakt, iż wśród respondentów są osoby, które piły alkohol po raz pierwszy jeszcze wcześniej, a mianowicie poniżej 6 r. ż.. Inicjację alkoholową w tym wieku wskazało 8,43% uczniów SP kl. 7 – 8, 9,92% uczniów szkół średnich i zaledwie 0,29% dorosłych.³ Tak wczesny kontakt z alkoholem świadczy z pewnością o powszechności i stosunkowo łatwym dostępie, ale również o zmianie norm społecznych. Inne niż kiedyś sposoby dyscyplinowania zarówno w rodzinach jak i szkołach dają uczniom możliwość przyznania się do takich doświadczeń w badaniach ankietowych. „Z rozwojowego punktu widzenia pierwsze kontakty z alkoholem (w rozumieniu poznania nie tylko smaku i zapachu, ale także wypicia pewnej dawki napoju alkoholowego) są traktowane, jako normalne doświadczenia pojawiające się w okresie poprzedzającym dorosłość. Sama inicjacja jeszcze nie stanowi problemu, ale otwiera nowe możliwości wyboru i zachowań ryzykownych.”⁴

Kolejną kwestią, którą należy poruszyć, gdy mówimy o inicjacji alkoholowej jest źródło, z którego młodzi ludzie uzyskują dostęp do napojów alkoholowych. Dane wskazują, że wśród mających inicjację alkoholową za sobą uczniów kl. 4 – 6 szkół podstawowych 56% z nich częstowanych było alkoholem przez rodziców, 40% przez różne osoby, a 4% przez znajomych rówieśników. Bardzo niepokojące są dane odnoszące się do ilości rodziców częstujących swoje dzieci alkoholem i jasno wskazują na konieczność poszerzenia działań edukacyjnych i informacyjnych mających na celu zwiększenie świadomości rodziców oraz zmniejszenie skali tego procederu.

³ „Monitorowanie skali problemów uzależnień i przemocy w środowisku lokalnym – przeprowadzenie diagnozy” Raport z badań; Cieszyn, 2021 r., s.9–12

⁴ Tamże, s.11

Wykres nr 7. Wiedza uczniów na temat działania alkoholu.



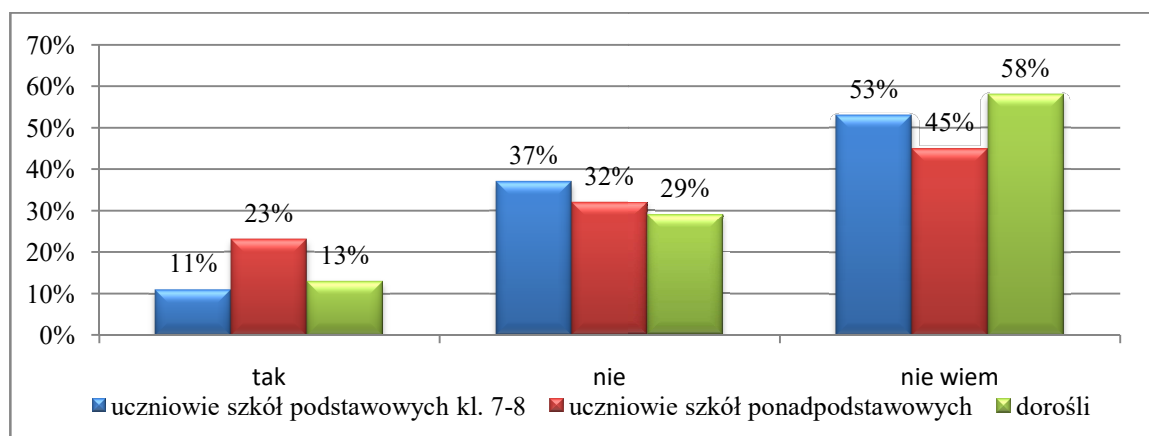
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Monitorowanie skali problemów uzależnień i przemocy w środowisku lokalnym – przeprowadzenie diagnozy”.

Wiedza uczniów na temat szkodliwości alkoholu jest jak widać na dosyć wysokim poziomie (w obu grupach wiekowych kształtuje się na poziomie powyżej 80%). Zarówno działania profilaktyczne realizowane w szkołach jak i powszechność informacji sprawiają, że uczniowie są świadomi szkodliwości alkoholu oraz jego uzależniającego działania. Cieszyńskie szkoły w ramach szkolnego programu profilaktyczno – wychowawczego realizują działania o tej tematyce. Absolutnie konieczne jest dalsze edukowanie dzieci i młodzieży, a także opiekunów poprzez różnego rodzaju działania profilaktyczne tak, aby wiedza nie była jedynie czysto teoretyczna, ale przekładała się również na podejmowane decyzje.

Skala problemów związanych z alkoholem jest szeroka i niesie za sobą różne zagrożenia: od doświadczenia przemocy lub bycia jej świadkiem, po demoralizację, nabywanie nieprawidłowych wzorców związanych z kulturą picia, po problemy emocjonalne czy ekonomiczne.

2. Kolejnym aspektem badanego zagadnienia jest dostępność alkoholu, a co za tym idzie przestrzeganie zakazu sprzedaży osobom niepełnoletnim na terenie gminy Cieszyn. Zgodnie z ustawą z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości oraz przeciwdziałaniu alkoholizmowi zabrania się zarówno sprzedaży, jak i podawania alkoholu osobom do lat 18 oraz osobom nietrzeźwym.

Wykres nr 8. Czy w najbliższej okolicy sprzedaje się alkohol osobom niepełnoletnim?



Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Monitorowanie skali problemów uzależnień i przemocy w środowisku lokalnym – przeprowadzenie diagnozy”.

Co piąty uczeń szkoły średniej i co dziesiąty wyższych klas szkoły podstawowej twierdzi, że nie przestrzega się zakazu sprzedaży alkoholu osobom nieletnim w najbliższej okolicy jego zamieszkania. Dorośli respondenci mają podobne spostrzeżenia.

Z przeprowadzonych badań wynika, że problem uzależnienia od alkoholu jest mocno dostrzegany przez mieszkańców, ponad 37% dorosłych ankietowanych wskazało ten problem, jako znaczący. Wnioski te potwierdza raport z badań przeprowadzonych wśród uczniów szkół ponadpodstawowych w roku szkolnym 2022/23, gdzie 46,8% ankietowanych zadeklarowało, że regularnie spożywa alkohol.

II.3 Szkody wywołane przez narkotyki i nowe substancje psychoaktywne

1. W 2023 roku do Powiatowej Stacji Sanitarno – Epidemiologicznej w Cieszynie wpłynęły 23 zgłoszenia podejrzenia zatrucia/ zatrucia środkami psychoaktywnymi na terenie Cieszyna. 1 osoba zatrula się dopalaczem (α PIHP), pozostałe zatrucia były spowodowane innymi substancjami psychoaktywnymi: benzodiazepiną (12 zatruc), marihuaną (6), morfiną (2), amfetaminą (1), po zastosowaniu kokainy, marihuany

i benzodiazepiny (1). Zgłoszono 1 przypadek zgonu po zażyciu środka psychoaktywnego (α PIHP). Zatrucia dotyczyły zarówno kobiet, jak i mężczyzn w wieku od 19 do 70 lat, przy czym większość zgłoszeń (16) dotyczyła osób powyżej 29 r.ż.

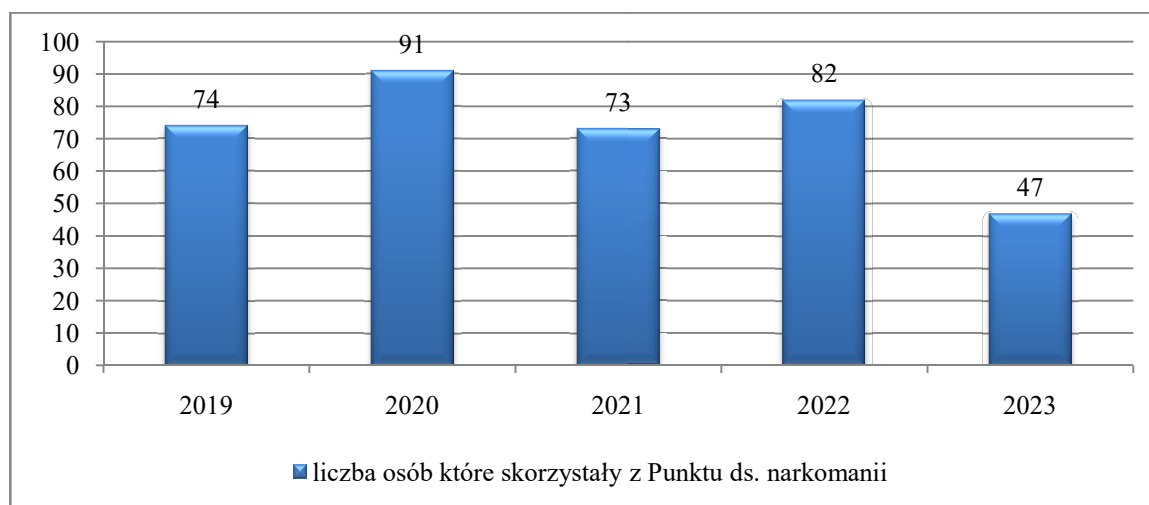
Tabela 4. Informacje dotyczące osób zatrutych środkami psychoaktywnymi, które wymagały interwencji medycznej.

	Zatrucia środkami psychoaktywnymi		
	Dopalacze lub inne substancje psychoaktywne	Kobiety	Mężczyźni
2018 rok	7	1	6
2019 rok	2	1	1
2020 rok	0	0	0
2021 rok	0	0	0
2022 rok	0	0	0
2023 rok	23	11	12

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych: Państwowego Powiatowego Inspektoratu Sanitarnego w Cieszynie.

2. Liczba osób zgłaszających się do „Punktu konsultacyjnego do spraw narkomanii” w 2023 roku znacząco zmalała, co przedstawia poniższy wykres.

Wykres nr 9. Liczba osób, które skorzystały z Punktu ds. narkomanii.

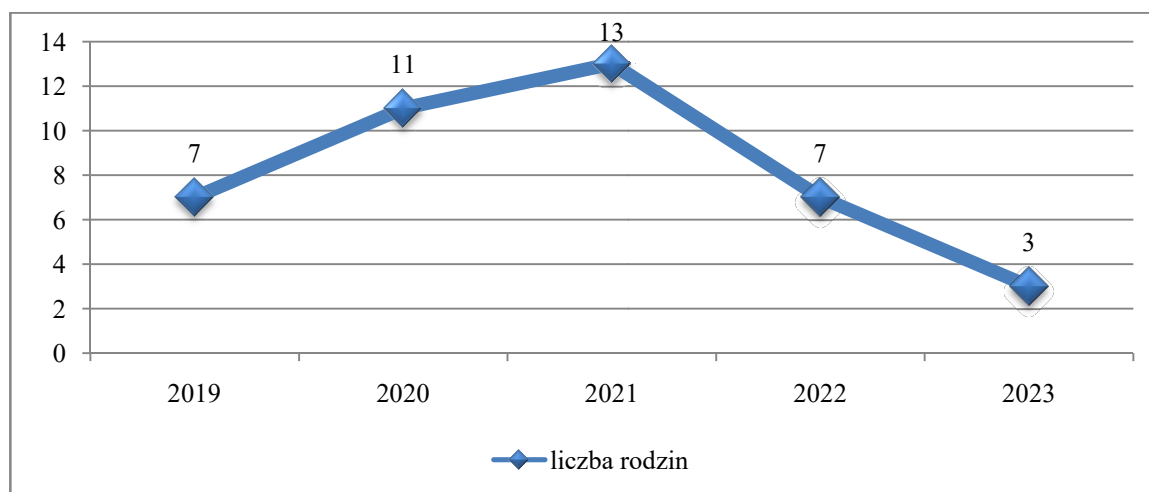


Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych: Raport z realizacji GPPiRPA oraz PN.

Działania podejmowane w Punkcie są bardzo ważnym elementem w lokalnym systemie pomocy osobom eksperymentującym ze środkami psychoaktywnymi, osobom uzależnionym, a także ich rodzinom. Działania edukacyjne i informacyjne zwiększają świadomość mieszkańców gminy Cieszyn, a kompleksowe wsparcie pozwala na jak najszybsze zdiagnozowanie problemu i podjęcie pracy nad jego rozwiązaniem. Znaczący spadek liczby korzystających w 2023 r. powinien stanowić podstawę do rozszerzenia działań informacyjnych na temat Punktu.

3. Pomoc społeczna udzielana z tytułu uzależnienia od narkotyków stanowi znikomy ułamek wszystkich przypadków wsparcia udzielanego mieszkańcom Cieszyna i w ostatnich latach maleje:

Wykres nr 10. Liczba rodzin, która otrzymała pomoc z tytułu uzależnienia od narkotyków.

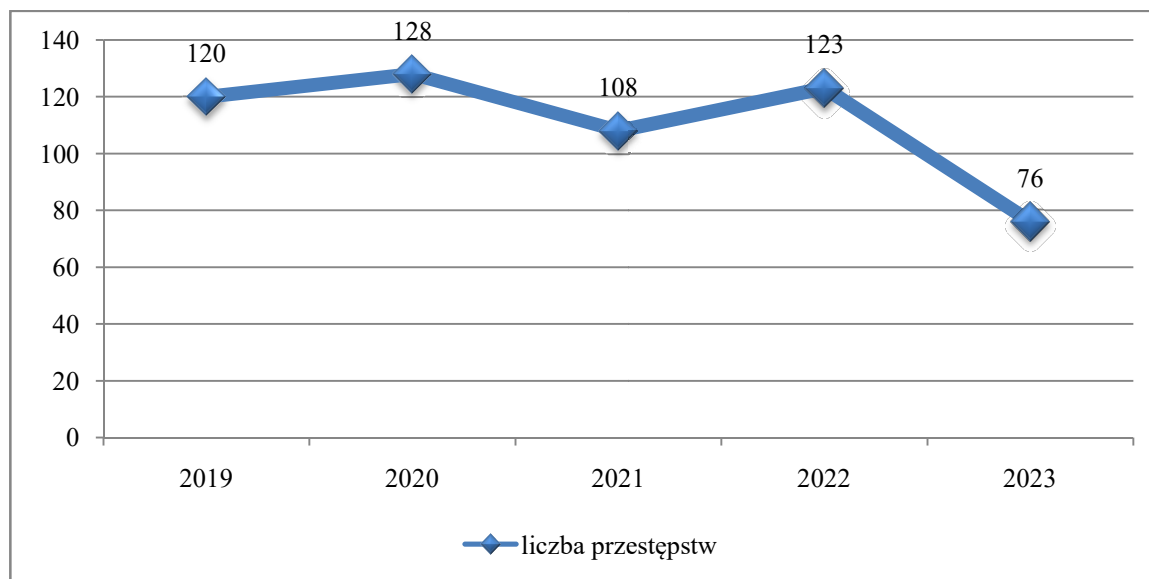


Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych: MOPS.

Powyższy wykres nie obrazuje jednak rzeczywistej skali problemu uzależnienia od narkotyków w gminie Cieszyn. Problem jest niezwykle trudny do uchwycenia ze względu na brak regulacji prawnych, czy brak możliwości przeprowadzenia badań tak, aby uzyskać potwierdzenie przypuszczeń, czy otrzymanych informacji w stosunku do osób, wobec których istnieje podejrzenie zażywania środków psychoaktywnych w postaci narkotyków lub dopalaczy. Z danych MOPS wynika, iż rośnie liczba dzieci zabezpieczanych w pieczy zastępczej ze względu na uzależnienie rodziców od środków psychoaktywnych. W 2023 roku na terenie Cieszyna dzieci urodziły przynajmniej 2 kobiety uzależnione od narkotyków (o tylu sytuacjach informacje posiada Zespół ds. wspierania rodziny i pieczy zastępczej w MOPS Cieszyn). Ponadto zabezpieczono 18 dzieci w rodzinach, w których występował problem uzależnienia od substancji psychoaktywnych. W znacznej mierze są to osoby bardzo młode (poniżej 20 r. ż.) posiadające jedynie wykształcenie gimnazjalne. Pokazuje to konieczność wczesnego uświadamiania młodzieży o konsekwencjach zażywania różnego rodzaju środków psychoaktywnych, w tym o wpływie tego typu środków na prawidłowy przebieg ciąży i rozwój płodu.

4. Z danych KPP w Cieszynie wynika, że w latach 2019 – 2022 liczba wykrywanych przestępstw związanych z posiadaniem i sprzedawaniem środków psychoaktywnych pozostawała na zbliżonym poziomie. W 2023 roku odnotowano znaczny spadek. Spośród 76 spraw wszczętych z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii przez KPP w Cieszynie 74 zarzuty dotyczyły posiadania, a 2 zarzuty za sprzedaż substancji. Wszystkie zarzuty dotyczyły pełnoletnich sprawców.

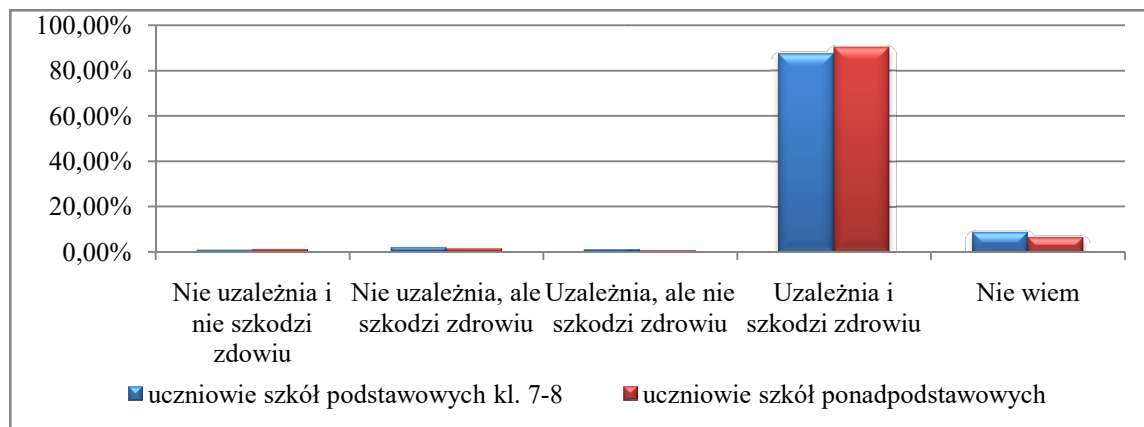
Wykres nr 11. Liczba przestępstw związanych z posiadaniem i sprzedawaniem środków psychoaktywnych.



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych: KPP.

5. Problem dopalaczy pojawił się w Polsce w połowie poprzedniej dekady i od tego czasu jest przedmiotem troski władz oraz zaniepokojenia społecznego. Niestety wiedza na temat dopalaczy ciągle jest niewystarczająca, zarówno w wymiarze farmakologicznym, jak i społeczno – kulturowym, co może być powiązane z dużą dynamiką pojawiania się coraz to nowych substancji. Pod ich pojęciem określa się preparaty, które w swym składzie zawierają substancje psychoaktywne nieobjęte kontrolą prawną (pochodzenia roślinnego, bądź syntetycznego).⁵ Należy podkreślić, iż używanie dopalaczy wiąże się wieloma zagrożeniami. Są to stosunkowo nowe, słabo przebadane substancje, przyjmowane według nie do końca rozpoznanych wzorów. Co za tym idzie, brak doświadczenia z takimi substancjami zwiększa poziom ryzyka wystąpienia powikłań (trudności w określeniu obrazu toksykologicznego). Kontynuowane powinny być działania profilaktyczne w cieszyńskich szkołach, które poruszają problematykę narkotyków, zwracając szczególną uwagę na dopalacze. Jak widać na poniższym wykresie uczniowie mają świadomość szkodliwości ww. substancji.

Wykres nr 12. Wiedza uczniów na temat działania dopalaczy.



Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Monitorowanie skali problemów uzależnień i przemocy w środowisku lokalnym – przeprowadzenie diagnozy”.

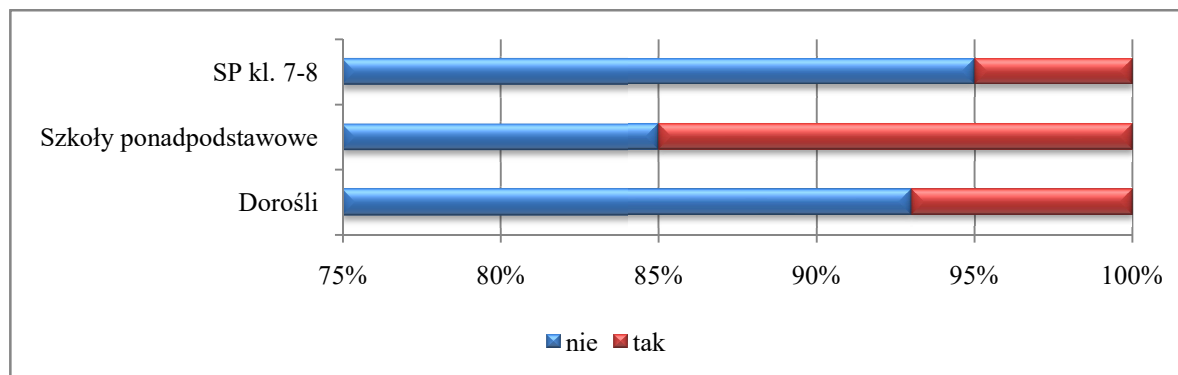
⁵ J. Sierosławski „Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną – raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2019 r.” ESPAD, Warszawa 2020 r., s. 61 – 66

II.5 Monitoring skali problemów związanych z narkotykami i nowymi substancjami psychoaktywnymi

„Świadomość dotycząca działania wybranych substancji psychoaktywnych i ich skutków jest podstawą podejmowania świadomych decyzji, a także działań z zakresu profilaktyki”⁶. Jak wynika z badań wiedza uczniów cieszyńskich szkół jest na wysokim poziomie i rozkłada się podobnie jak w przypadku dopalaczy (89,51% uczniów SP kl.7 – 8 oraz 88,66% uczniów szkół średnich wie, że narkotyki uzależniają i szkodzą). Powszechność informacji na temat dopalaczy i narkotyków uświadamiają młodym ludziom istnienie ww. substancji oraz skutki ich stosowania.

W ramach przeprowadzonych badań sprawdzone zostało, czy ankietowani spotkali się z namową do spróbowania narkotyków/dopalaczy. Najwięcej odpowiedzi twierdzących pojawiło się wśród uczniów szkół średnich, odpowiedź *tak* zaznaczyło 15% ankietowanych. W grupie dorosłych było to 7%, zaś wśród uczniów szkół podstawowych uczęszczających do klas 7 – 8 było to 5%.

Wykres nr 13. Informacje nt. doświadczenia namowy do spróbowania narkotyków/dopalaczy.



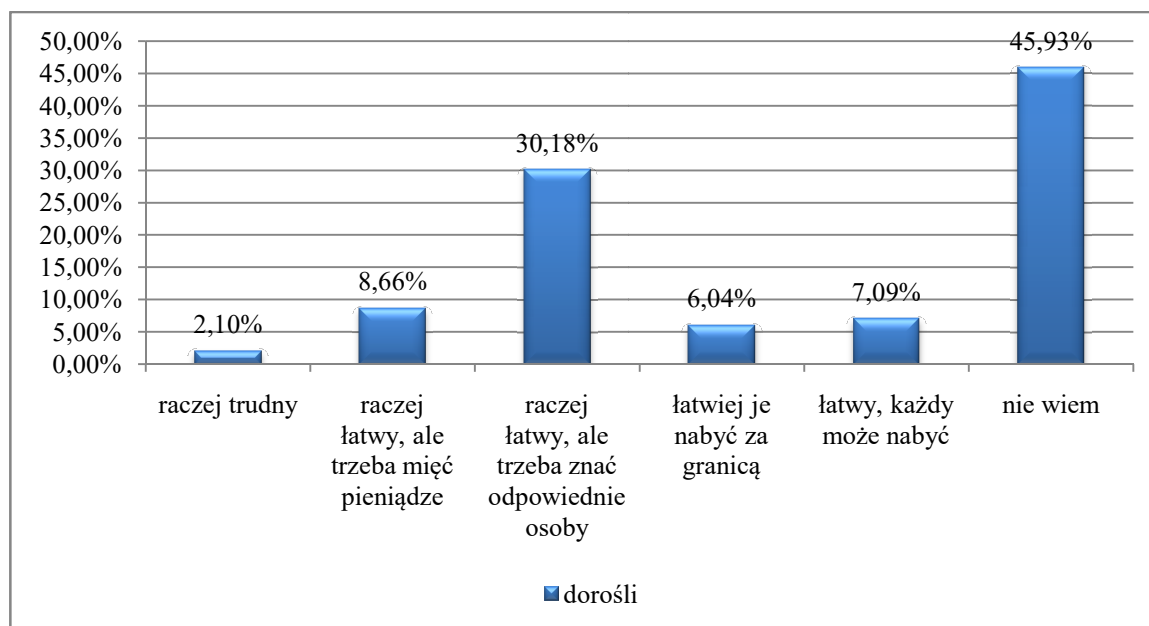
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Monitorowanie skali problemów uzależnień i przemocy w środowisku lokalnym – przeprowadzenie diagnozy”.

⁶ „Monitorowanie skali problemów uzależnień i przemocy w środowisku lokalnym – przeprowadzenie diagnozy” Raport z badań; Cieszyn, 2021 r., s.18

Dane te są niepokojące i powinny uwrażliwić zarówno młodzież, jak i rodziców oraz wychowawców na kwestię szybkiego zgłaszania takich zdarzeń i informowania o nich. Działania prewencyjne dają szansę na uniknięcie przez młodych ludzi problemów wynikających z nielegalnego posiadania czy zażywania substancji psychoaktywnych. W badaniach przeprowadzonych przez Poradnię Psychologiczną dla Dzieci i Młodzieży prawie co czwarta badana młoda osoba (23%) odpowiedziała twierdząco na pytanie dotyczące regularnego korzystania z używek.

Kolejnym wskaźnikiem skali zagrożeń jest dostępność narkotyków i dopalaczy.

Wykres nr 14. Ocena dostępu do narkotyków i dopalaczy w opinii dorosłych mieszkańców Cieszyna.



Źródło: „Monitorowanie skali problemów uzależnień i przemocy w środowisku lokalnym – przeprowadzenie diagnozy”; Cieszyn 2021 r.

Powyższe dane pokazują, że ponad 45% ankietowanych nie orientuje się w temacie dostępności narkotyków, a 2% twierdzi, że dostęp do narkotyków w mieście jest raczej trudny. Niestety pozostałe odpowiedzi nie są zbyt optymistyczne gdyż łącznie prawie 39% uważa, iż dostęp ten jest raczej łatwy, a nieco ponad 13% ankietowanych dorosłych wskazało na łatwy dostęp do substancji psychoaktywnych.

W ramach badań zapytano dorosłych ankietowanych również o najważniejsze problemy społeczne z ich perspektywy i problem uzależnienia od narkotyków/dopalaczy, jako istotny wskazało 26,32%.

II.6 Problematyka uzależnień behawioralnych

Specjaliści uważają, że nie ma znaczących różnic między uzależnieniem od substancji psychoaktywnych, a uzależnieniem od czynności. Zasadnicza różnica polega na tym, że w pierwszym przypadku osoby uzależnione poszukują kontaktu z konkretną substancją, w drugim poszukują możliwości wykonywania określonych czynności, które przynoszą im satysfakcję. Główne niebezpieczeństwo wiąże się z faktem, iż należą do nich zachowania społecznie akceptowane, takie jak jedzenie, granie w gry hazardowe, robienie zakupów, korzystanie z Internetu, oglądanie telewizji, dbanie o swój wygląd, zaspokajanie potrzeb seksualnych, używanie komórki, praca itp. Wymienione zachowania mogą przejść w uzależnienia, gdy traci się nad nimi kontrolę. Osoby uzależnione odczuwają silne pragnienie wykonywania danej czynności, mimo jej negatywnego wpływu utrudniającego właściwe funkcjonowanie. Kiedy osoba uzależniona nie ma możliwości realizacji ww. działań zaczyna robić się nerwowa, rozdrażniona, zaczyna się złościć lub odczuwa niepokój. Uzależnienia behawioralne nie pojawiają się nagle i jest to proces, który ma swoje fazy i specyfikę w zależności od tego, od czego uzależniona jest konkretna osoba.⁷ Jako, że jest to stosunkowo nowy termin bardzo istotne jest osvajanie zarówno rodziców, wychowawców, jak i młodzież z tym tematem. „Kiedy ta sama ulubiona czynność przeradza się w uzależnienie, wówczas dziecko czy nastolatek przeżywa inne emocje. Czynność ta przestaje być sama w sobie źródłem naturalnej radości, ale stanowi formę ucieczki przed negatywnymi emocjami, takimi jak: stres, lęk, niepokój, przygnębienie, poczucie pustki i beznadziejności.

⁷ „Uzależnienia behawioralne – rodzaje oraz skala zjawiska. Sygnały ostrzegawcze i skutki.” Poradnik dla rodziców. J. Węgrzecka-Gilul, Warszawa 2013 r., s.5–7

W przypadku uzależnienia od czynności nastolatek nie kieruje się wewnętrzną motywacją, lecz przymusem. Nie odczuwa też satysfakcji, raczej szybko przemijającą euforię lub zadowolenie.”⁸

II.7 Monitoring skali problemów związanych z uzależnieniami behawioralnymi

Współcześnie człowiek funkcjonuje w rzeczywistości wielowymiarowej, rozszerzonej. Niegdyś spotkania z drugim człowiekiem odbywały się „*twarzą – w twarz*” natomiast aktualnie ten sposób komunikacji zostaje zastępowany (czy nawet wypierany) przez komunikację „*interface – to interface*”. Powszechnie dostępne sprzęty i narzędzia umożliwiające komunikację głosową i video, a także dające nieprzerwany dostęp do internetu, a co za tym idzie, najświeższych informacji, portali społecznościowych, gier czy aplikacji zastępują młodym ludziom (i nie tylko) relacje w prawdziwym świecie.

Z przeprowadzonych badań wynika, iż najpopularniejszym sprzętem elektronicznym jest telefon. Codziennie korzysta z niego ponad 91,20% ankietowanych dorosłych, 95,60% uczniów szkół ponadpodstawowych, 86,89% uczniów SP klas 7 – 8 oraz 60,50% uczniów SP klas 4 – 6. Ponadto w dużej mierze, bo ok. 50% codziennie korzysta także z komputera (47,90% dorośli, 54,27% uczniowie szkół średnich, 57,87% uczniowie SP kl.7 – 8, 41% uczniowie SP kl. 4 – 6). Mnogość funkcji, jakie posiada telefon, a właściwie smartfon, a także szerokie możliwości personalizacji sprawiają, że coraz więcej osób nie wyobraża sobie funkcjonowania bez tego sprzętu.

Z punktu widzenia zagrożeń uzależnieniami ważna jest nie tylko częstotliwość, ale przede wszystkim czas przeznaczany na korzystanie ze sprzętów elektronicznych. Jak pokazują dane zaprezentowane w tabeli nr 4 zarówno dorośli, jak i uczniowie szkół ponadpodstawowych i uczniowie szkół podstawowych na poziomie klas 7 – 8 najczęściej deklarowali korzystanie zarówno z telefonu jak i komputera w wymiarze powyżej 3 godzin dziennie. Nieco mniej czasu mediom elektronicznym poświęcają uczniowie klas 4 – 6 szkoły podstawowej natomiast wyniki

⁸ Tamże, s. 6

te nie są zbyt optymistyczne gdyż 29,30% korzysta z telefonu ponad 3 godziny dziennie i tyleż samo czasu poświęca na komputer 25,90% uczniów. W przedziale 2 – 3 godzin dziennie na telefon przeznaczają 34,90% uczniów, a na komputer 24,60%.

Tabela 5. Czas korzystania ze sprzętów elektronicznych w ciągu dnia.

Dorośli mieszkańcy Cieszyna				
Rodzaj sprzętu	Nie korzystam	Do 1 godz./dzień	2 – 3 godz./dzień	Ponad 3 godz./dzień
Telefon	0,60%	27,10%	30,40%	41,90%
Komputer/laptop	13,80%	19%	15,70%	51,50%
Szkoły Ponadpodstawowe				
Rodzaj sprzętu	Nie korzystam	Do 1 godz./dzień	2 – 3 godz./dzień	Ponad 3 godz./dzień
Telefon	0,28%	10,08%	31,79%	57,84%
Komputer/laptop	12,82%	26,26%	22,83%	38,10%
Szkoły podstawowe kl. 7 – 8				
Rodzaj sprzętu	Nie korzystam	Do 1 godz./dzień	2 – 3 godz./dzień	Ponad 3 godz./dzień
Telefon	2,30%	16,23%	29,51%	51,97%
Komputer/laptop	11,97%	22,95%	25,25%	39,84%
Szkoły podstawowe kl. 4 – 6				
Rodzaj sprzętu	Nie korzystam	Do 1 godz./dzień	2 – 3 godz./dzień	Ponad 3 godz./dzień
Telefon	4,10%	31,70%	34,90%	29,30%
Komputer/laptop	17,30%	32,20%	24,60%	25,90%

Źródło: „Monitorowanie skali problemów uzależnień i przemocy w środowisku lokalnym – przeprowadzenie diagnozy” Cieszyn 2021 r.

Innym ważnym wyznacznikiem ryzyka uzależnień behawioralnych od multimediiów jest fakt zaniedbywania ważnych spraw. Przyznaje się do tego 40% dorosłych respondentów i aż 63% młodzieży szkół średnich. Jeśli chodzi o uczniów szkół podstawowych najbardziej niepokojące jest deklарowanie tego faktu przez 72% uczniów klas 4 – 6. Zarówno nieco starsi jak i nieco młodszy koledzy mają znacznie niższe wskazania (kl. 7 – 8 jest to 37%, natomiast w kl. 1 – 3 jest to 38%). Eksperci, którzy wzięli udział w badaniu (psycholodzy, pedagodzy szkolni, pracownicy pomocy społecznej itd.) zgodnie wskazują, że najczęściej zdiagnozowanych przypadków w swojej pracy w ostatnim czasie dotyczy uzależnienia od gier i multimediiów.

Podsumowując, zagrożenie uzależnieniami behawioralnymi od multimediiów zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży jest w świetle badań bardzo realne. Zarówno w aspekcie częstotliwości, jak i czasu użytkowania sprzętów elektronicznych. Niezbędne jest, więc rozszerzenie działań profilaktycznych o charakterze edukacyjno – informacyjnym zarówno wśród uczniów, jak i wśród dorosłych mieszkańców Cieszyna.

II.8 Zespół ds. opracowania GPPiRPA oraz PN na 2025 rok

Zespół ds. opracowania GPPiRPA oraz PN Miasta Cieszyna na rok 2025 został powołany zarządzeniem Burmistrza Miasta Cieszyna z dnia 29 lipca 2024 r. W skład Zespołu weszli przedstawiciele: MOPS w Cieszynie, Cieszyńskiej Rady Seniorów, Młodzieżowej Rady Miejskiej, Biblioteki Miejskiej, szkół podstawowych, Straży Miejskiej, Komendy Powiatowej Policji w Cieszynie, GKRPA oraz organizacji pozarządowych realizujących zadania w ramach GPPiRPA oraz PN, a także Wydziału Sportu i Wydziału Kultury i Promocji Miasta Urzędu Miejskiego w Cieszynie. Do zadań powołanego Zespołu należało:

- określenie problemów i potrzeb w zakresie rozwiązywania problemów uzależnień i profilaktyki;
- określenie celów, zadań i działań stanowiących odpowiedź na zidentyfikowane problemy i potrzeby, przy uwzględnieniu zadań określonych w ustawie o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii,

uwzględniających również cele dotyczące profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień zawarte w Narodowym Programie Zdrowia na lata 2021 – 2025.

Główne problemy, potrzeby i propozycje działań w zakresie rozwiązywania problemów uzależnień i profilaktyki określone podczas spotkań

Zespołu:

1. Brak możliwości określenia liczby osób wychodzących z uzależnienia i skuteczności leczenia odwykowego;
2. Dostępność pomocy psychologicznej dla dzieci i młodzieży w szkołach/ coraz większa liczba dzieci z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego/ potrzeba szkoleń kadry pedagogicznej (Trening Umiejętności Społecznych, socjoterapia)/ problem z przebudcowaniem dzieci, z czego mogą wynikać różne zaburzenia zachowania;
3. Konieczność wsparcia dzieci z rodzin problemowych (szczególnie rodzin z problemem uzależnień) poprzez kierowanie do placówek wsparcia dziennego (np. przez GKRPA);
4. Konieczność ograniczania dostępności alkoholu/ problem promocji ilościowych w dużych marketach/ nocna sprzedaż alkoholu/ dowóz alkoholu przez taksówkarzy;
5. Zbyt mała liczba programów profilaktycznych i kampanii informacyjnych z „mocnym przekazem” (Młodzieżowa Rada Miejska, Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej „Być Razem” oraz terapeuta uzależnień przekazali bardzo dobre opinie o programie Revolution Train, pozytywne opinie na temat programów rekomendowanych przez KCPU)/ propozycja organizacji gier miejskich i kursów dla młodzieży/propozycja stworzenia interaktywnych sal w Cieszynie (inspirowanych Revolution Train);
6. Problem z diagnozowaniem używania dopalaczy (nie do wykrycia za pomocą dostępnych metod);
7. Problem z dostępem do terapii uzależnień od narkotyków oraz ograniczony dostęp do szerokiej gamy świadczeń zdrowotnych z zakresu leczenia uzależnienia od alkoholu/ możliwość szkoleń terapeutów uzależnień;
8. Brak kontroli rodzicielskiej nad dziećmi/ nad środkami finansowymi młodzieży/ nad social mediami/ konieczność edukacji rodziców;

9. Brak grup AA w Czechach/ konieczność współpracy w zakresie profilaktyki;
10. Rosnące uzależnienia behawioralne od telefonów i multimediiów/ potrzeba dalszej organizacji Szkoły Wczesnej Profilaktyki oraz wywiadówek profilaktycznych/ wypoczynek dla dzieci rodziców pracujących;
11. Problem osób starszych z nadużywaniem alkoholu – konieczność zwiększenia działań aktywizujących osoby starsze, które będą zapobiegać zjawisku nadużywania alkoholu (Kluby Seniora, Centra Aktywności Społecznej)/ problem z nadużywaniem alkoholu w DPS–ach, konieczność poszerzania zajęć motywacyjno – korekcyjnych;
12. W ocenie przedstawiciela Cieszyńskiego Stowarzyszenia Klub Abstynentów „Familia” zbyt małe finansowanie klubu abstynenta/ zbyt mały wymiar godzin i konieczność jego poszerzenia;
13. Konieczność kierowania oddziaływań profilaktycznych już do najmłodszej grupy dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym;
14. Potrzeba działań w newralgicznych miejscach spotkań młodzieży (np. „koła” nad Olzą), m.in. poprzez rozbudowę monitoringu, organizowanie patroli ponadnormatywnych (finansowanie przez gminę dodatkowych patroli policyjnych), streetworking młodzieżowy;
15. Problem organizacji imprez w strażnicach, w których uczestniczą osoby nieletnie (dobra współpraca gminy z OSP i brak zgody na tego typu imprezy);
16. Szersze upowszechnianie informacji o dostępnej ofercie (również kanałami dostępnymi dla młodzieży przy współpracy z Młodzieżową Radą Miejską);
17. Problem kontaktu i wymiany różnych towarów między młodzieżą, a osobami bezdomnymi (zakup alkoholu czy innych środków psychoaktywnych) – konieczność akcji informacyjnych skierowanych do młodzieży;
18. Konieczność poszerzania działań z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej osób bezdomnych uzależnionych od środków psychoaktywnych, w tym osób przebywających w przestrzeni publicznej;
19. Spadek liczby osób korzystających z Punktu ds. narkomanii/ problem z dotarciem do osób uzależnionych i eksperymentujących ze środkami psychoaktywnymi innymi niż alkohol/ konieczność poszerzenia działań informacyjnych;
20. Konieczność edukacji rodziców w zakresie treści znajdujących się w Internecie oraz uzależnień behawioralnych (już na etapie przedszkola);

21. Problem nadużywania e–papierosów przez dzieci i młodzież/ wykorzystywanie urządzeń do e–papierosów do zażywania marihuany/ niekontrolowana ilość nikotyny/ problem z używaniem papierosów w najbliższym sąsiedztwie szkół i w parkach;
22. Potrzeba w ramach przeciwdziałania nietrzeźwości na drogach zakupu i udostępniania w centrum miasta alkomatu dla mieszkańców.

III. Zasoby

III. 1. Instytucje i ich działania

Zadania w obszarze uzależnień realizują następujące podmioty:

- MOPS (tworzenie i koordynowanie GPPiRPA oraz PN; organizowanie programów profilaktycznych; koordynacja akcji profilaktycznych, m. in. SzWP, udzielanie pomocy osobom uzależnionym od środków psychoaktywnych oraz ich rodzinom);
- GKRPA (podejmowanie czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu, kontrole dotyczące przestrzegania zasad sprzedaży i podawania napojów alkoholowych, opiniowanie lokalizacji punktów sprzedaży i podawania napojów alkoholowych, zgodnie z zasadami usytuowania miejsc sprzedaży napojów alkoholowych określonymi w uchwale Rady Miejskiej Cieszyna w sprawie ustalenia maksymalnej liczby zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych oraz zasad usytuowania na terenie Gminy Cieszyn miejsc sprzedaży i podawania napojów alkoholowych);
- Poradnia Zdrowia Psychicznego i Poradnia Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia – Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Variusmed” (konsultacje i leczenie, poradnictwo psychologiczne, psychoterapia indywidualna, prowadzenie programów terapeutycznych dla osób uzależnionych i współuzależnionych, diagnostyka psychologiczna);

- Centrum Zdrowia Psychicznego (Poradnia Zdrowia Psychicznego, Poradnia Psychologiczna dla dzieci i młodzieży) w ramach struktury Zespołu Zakładów Opieki Zdrowotnej (konsultacje i leczenie, poradnictwo psychologiczne, psychoterapia indywidualna, diagnostyka psychologiczna, wizyty i porady środowiskowe);
- Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna (udzielanie pomocy psychologiczno – pedagogicznej dzieciom i młodzieży);
- Samopomocowe Grupy Anonimowych Alkoholików (udzielanie wzajemnego wsparcia w utrzymaniu abstynencji);
- Samopomocowe Grupy Anonimowych Narkomanów (udzielanie wzajemnego wsparcia w utrzymaniu abstynencji);
- Szkoły i przedszkola (prowadzenie działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej, realizacja szkolnych programów wychowawczo – profilaktycznych, realizacja programów profilaktycznych);
- Biblioteka Miejska Oddział dla Dzieci (organizacja zajęć o charakterze biblioterapeutycznym; prowadzenie działań informacyjnych i edukacyjnych z zakresu profilaktyki uzależnień, prowadzenie zajęć edukacyjnych dla dorosłych);
- Cieszyński Ośrodek Kultury „Dom Narodowy” (realizacja działań kulturalnych, edukacyjnych, informacyjnych z zakresu profilaktyki uzależnień, prowadzenie zajęć edukacyjnych dla dorosłych);
- Wydział Sportu UM (organizowanie zajęć sportowych dla dzieci i młodzieży);
- KPP (organizowanie czynności patrolowych i interwencyjnych, motywowanie osób uzależnionych do podjęcia leczenia odwykowego, kierowanie wniosków do GKRPA o podjęcie działań wobec osób nadużywających alkoholu, podejmowanie działań z zakresu profilaktyki uzależnień, zwalczanie przestępczości, w tym przestępczości narkotykowej);
- Straż Miejska (organizowanie czynności patrolowych i interwencyjnych, działania profilaktyczne);
- Wydział Kultury i Promocji Miasta UM (organizacja wypoczynku letniego/zimowego wraz z programem profilaktycznym dla dzieci i młodzieży);
- Szkolne Schronisko Młodzieżowe (udostępnianie obiektów sportowo – rekreacyjnych).

III. 2. Organizacje pozarządowe i ich zadania

Ważnym realizatorem części zadań GPPiRPA oraz PN są organizacje pozarządowe oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Zlecenie zadań organizacjom odbywa się na podstawie przepisów przedmiotowej ustawy.

W 2023 roku, zadania w obszarze profilaktyki i przeciwdziałania uzależnieniom realizowane były przez następujące organizacje:

- Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej „Być Razem” (Centrum Profilaktyki Edukacji i Terapii „Kontakt” – pomoc psychologiczna, prawna i terapeutyczna dla osób i rodzin z problemem alkoholowym, organizacja zajęć socjoterapeutycznych, organizowanie szkoleń i treningów dla dzieci i młodzieży, organizowanie czasu wolnego dla dzieci w ramach pracowni terapii zajęciowej, organizowanie wypoczynku letniego z programem profilaktycznym, Punkt Konsultacyjny ds. Narkomanii – działalność informacyjno – konsultacyjna, diagnostyczna, pomoc terapeutyczna dla dzieci, młodzieży, osób eksperymentujących z narkotykami; Powiatowy Ośrodek Wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie – schronienie, wsparcie emocjonalne i rzeczowe, pomoc prawna, psychologiczna i socjalna dla ofiar, świadków przemocy, telefon zaufania; Centrum Edukacji Socjalnej (schronisko i noclegownia dla osób bezdomnych) – działalność edukacyjna, zapewnienie schronienia, posiłków, pomocy medycznej, zawodowej osobom bezdomnym, uzależnionym od środków psychoaktywnych);
- Towarzystwo Przyjaciół Dzieci (placówki wsparcia dziennego – Środowiskowe Ogniska Wychowawcze oraz Świetlica Środowiskowa „Przytulisko”; organizowanie wypoczynku letniego/zimowego z programem profilaktycznym; douczanie, zajęcia specjalistyczne, profilaktyka i dożywianie);
- Cieszyńskie Stowarzyszenie Klub Abstynentów „Familia” (pomoc osobom uzależnionym oraz współuzależnionym, prowadzenie telefonu trzeźwości, samopomocowych grup wsparcia);
- Organizacje pozarządowe i kluby sportowe (organizacja zajęć sportowo – rekreacyjnych oraz wypoczynku letniego/zimowego z programem profilaktycznym).

IV. Grupy docelowe

Oferta Programu skierowana jest do wszystkich mieszkańców Cieszyna, w szczególności do wybranych grup – osób uzależnionych, bądź zagrożonych uzależnieniami, ich rodzin, osób dotkniętych przemocą domową, jak również dzieci i młodzieży cieszyńskich przedszkoli i szkół. Adresaci Programu są zróżnicowani ze względu na rodzaje profilaktyki, jakie są stosowane do konkretnej grupy odbiorców. Cele programu będą realizowane w poszczególnych obszarach:

- **profilaktyki uniwersalnej:** adresowanej do wszystkich mieszkańców Cieszyna (dzieci, młodzieży i dorosłych) bez względu na stopień indywidualnego ryzyka występowania problemów związanych z używaniem alkoholu i innych substancji psychoaktywnych, lub uzależnieniami behawioralnymi;
- **profilaktyki selektywnej:** adresowanej do grup o podwyższonym ryzyku wystąpienia problemów związanych z używaniem alkoholu i innych substancji psychoaktywnych;
- **profilaktyki wskazującej:** adresowanej do grup lub osób, które demonstrują wczesne symptomy problemów związanych z używaniem substancji psychoaktywnych, ale nie spełniają kryteriów diagnostycznych picia szkodliwego lub uzależnienia; redukcja szkód;
- **terapii:** obejmującej osoby wymagające specjalistycznej pomocy w związku z uzależnieniem, realizacja m.in.: programów terapeutycznych dla osób uzależnionych, pijących ryzykownie i szkodliwie, dla DDA, współuzależnionych;
- **rehabilitacji obejmującej osoby uzależnione:** realizacja programu readaptacji poprzez wsparcie psychologiczne, socjalne i społeczne oraz wspieranie działalności środowisk abstynenckich.

V. Cel główny

Celem głównym Programu jest zapobieganie powstawaniu problemów alkoholowych, narkotykowych i behawioralnych, minimalizowanie rozmiarów i natężenia tych, które aktualnie występują oraz rozwijanie zasobów niezbędnych do radzenia sobie z już istniejącymi, a także minimalizowanie negatywnych skutków uzależnień od substancji psychoaktywnych.

VI. Cele szczegółowe, zadania, działania, termin realizacji, wskaźniki

1. Cel szczegółowy: Zmniejszenie rozmiarów aktualnie występujących problemów alkoholowych i narkotykowych poprzez udzielanie pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej osobom uzależnionym i osobom zagrożonym uzależnieniem (Cel odpowiada celowi operacyjnemu drugiemu NPZ: Profilaktyka uzależnień, zadanie: Redukcja szkód, leczenie, rehabilitacja i reintegracja społeczna osób uzależnionych oraz ich bliskich)			
Zadania, Realizatorzy	Działania	Okres realizacji zadania	Wskaźniki
1) Podejmowanie czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osób uzależnionych od alkoholu, które powodują rozkład życia rodzinnego, demoralizują małoletnich, uchylają się od obowiązku zaspokajania potrzeb rodziny albo systematycznie zakłócają spokój lub porządek publiczny, obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu.	a. przyjmowanie zgłoszeń o przypadkach wystąpienia nadużywania alkoholu powodujących rozpad życia rodzinnego, demoralizację małoletnich, zakłócanie spokoju lub porządku publicznego; uchylanie się od obowiązku zaspokajania potrzeb rodziny;	I – XII	– liczba zgłoszeń do GKRPA; – liczba osób zgłoszonych do GKRPA.

<p>Realizatorzy: GKRPA</p>	<p>b. prowadzenie rozmów interwencyjno – motywacyjnych ze zgłoszonymi, przez rodzinę lub instytucje, osobami;</p>		<p>– liczba osób zaproszonych na rozmowę; – liczba przeprowadzonych rozmów.</p>
	<p>c. kierowanie osób, które nie zgłosiły się dobrowolnie na zdiagnozowanie i poddanie leczeniu odwykowemu, na badanie przez biegłych (psychologa i psychiatrę) w celu wydania opinii w przedmiocie uzależnienia od alkoholu i wskazania rodzaju zakładu leczniczego;</p>		<p>– liczba osób skierowanych na badanie w przedmiocie uzależnienia od alkoholu; – liczba sporządzonych opinii psychologiczno – psychiatrycznych przez biegłych.</p>
	<p>d. kierowanie wniosków do sądu o zobowiązanie do podjęcia leczenia odwykowego.</p>		<p>– liczba wniosków skierowanych do sądu.</p>
<p>2) Poszerzenie oferty leczenia odwykowego.</p> <p>Realizator: MOPS, zakład leczniczy</p>	<p>a. zwiększenie dostępności terapii poprzez uzupełnienie gwarantowanych przez NFZ świadczeń w placówce leczenia odwykowego, w tym: – świadczenia psychoterapii dla osób uzależnionych od alkoholu; – świadczenia psychoterapii dla osób współuzależnionych; – świadczenia psychoterapii dla osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych innych niż alkohol.</p>	<p>I – XII</p>	<p>– liczba osób biorących udział w programach; – liczba warsztatów terapeutycznych; – liczba podmiotów realizujących zadanie.</p>

<p>Realizatorzy: MOPS, ZK, DPS-y, Dzienny Ośrodek Wsparcia dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi.</p>	<p>b. organizowanie zajęć motywacyjno – korekcyjnych dla osób mających problem z alkoholem, pijących ryzykownie, szkodliwie, uzależnionych od alkoholu, a także osób z podwójną diagnozą, które nie kwalifikują się do terapii, w tym seniorów. Zadanie realizowane, m.in.: w DPS-ach, ZK, Dziennym Ośrodku Wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi.</p>		<p>– liczba osób biorących udział w zajęciach motywacyjno – korekcyjnych; – liczba podmiotów, w których realizowane są zajęcia; – liczba przeprowadzonych zajęć motywacyjno – korekcyjnych oraz liczba godzin.</p>
<p>3) Realizacja programu rehabilitacji społecznej i zawodowej osób bezdomnych uzależnionych od środków psychoaktywnych, obejmującego usługi aktywizacyjne ukierunkowane na wzmacnianie aktywności społecznej i uzyskanie samodzielności życiowej.</p>	<p>Realizacja programu rehabilitacji społecznej i zawodowej osób bezdomnych uzależnionych od środków psychoaktywnych, w tym m.in.: wykłady, treningi i warsztaty edukacyjne, warsztaty pracy.</p>	<p>I – XII</p>	<p>– liczba godzin warsztatów, zajęć; – liczba odbiorców programu.</p>
<p>Realizatorzy: organizacje pozarządowe, MOPS</p>	<p>Streetworking w środowisku osób bezdomnych uzależnionych od środków psychoaktywnych.</p>		<p>– liczba godzin pracy streetworkerów; – liczba odbiorców programu.</p>
<p>2. Cel szczegółowy: Ograniczenie negatywnych zjawisk dotyczących rodzin z problemem alkoholowym i narkotykowym poprzez udzielanie kompleksowej pomocy psychospołecznej i prawnej, a także ochrony przed przemocą (Cel odpowiada celowi operacyjnemu drugiemu NPZ: Profilaktyka uzależnień, zadania: Poszerzenie i podnoszenie, jakości oferty pomocy psychologicznej, socjoterapeutycznej i opiekuńczo – wychowawczej dla dzieci z rodzin z problemem alkoholowym i ich rodzin, a także zwiększenie dostępności i podniesienie, jakości specjalistycznej pomocy dla osób doświadczających przemocy domowej).</p>			
<p>Zadania, Realizatorzy</p>	<p>Działania</p>	<p>Okres realizacji zadania</p>	<p>Wskaźniki</p>

<p>1) Kompleksowa pomoc dla ofiar przemocy.</p> <p>Realizator: <i>Powiat cieszyński</i></p>	<p>Wsparcie dla powiatu cieszyńskiego w zakresie prowadzenia powiatowego ośrodka wsparcia dla osób dotkniętych przemocą domową.</p>	<p>I – XII</p>	<p>– liczba mieszkańców Cieszyna, którym udzielono schronienia oraz pomocy specjalistycznej, w tym liczba dzieci; – liczba udzielonych porad i konsultacji; – liczba przeprowadzonych interwencji kryzysowych</p>
<p>2) Udzielanie pomocy dzieciom i młodzieży, w szczególności z rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.</p> <p>Realizatorzy: <i>organizacje pozarządowe</i></p>	<p>a. prowadzenie placówek wsparcia dziennego, zapewniających m.in.: opiekę i wychowanie, zajęcia o charakterze socjoterapeutycznym, pomoc w nauce, organizację czasu wolnego, zabawy i zajęcia sportowe, rozwój zainteresowań oraz dożywianie.</p>	<p>I – XII</p>	<p>– liczba podmiotów realizujących zadania; – liczba zajęć oraz warsztatów zorganizowanych w ramach programów; – liczba dzieci i młodzieży biorących udział w programach.</p>
<p>3) Świadczenie kompleksowej pomocy dla rodzin, w których występuje problem uzależnienia od narkotyków.</p> <p>Realizatorzy: <i>organizacje pozarządowe</i></p>	<p>Prowadzenie punktu konsultacyjnego ds. narkomanii, w tym prowadzenie kontaktu indywidualnego zarówno z osobami eksperymentującymi, jak i członkami ich rodzin.</p>	<p>I – XII</p>	<p>– liczba osób, które skorzystały z punktu, w tym dzieci i młodzież; – liczba godzin dyżurów prowadzonych przez specjalistów.</p>
<p>4) Realizacja kompleksowych działań dla osób z problemem uzależnień, dotkniętych przemocą oraz ich rodzin.</p> <p>Realizatorzy:</p>	<p>a. realizacja kompleksowego programu dla rodzin z problemem uzależnień, bądź dotkniętych przemocą domową, m.in.: pomoc psychologiczna, prawna, kontakt</p>	<p>I – XII</p>	<p>– liczba i rodzaj wsparcia; – liczba osób, które skorzystały z określonych form wsparcia.</p>

<i>organizacje pozarządowe</i>	indywidualny, prowadzenie grup terapeutycznych, grup terapii zajęciowej, grup wsparcia, grup socjoterapeutycznych.		
Realizator: <i>MOPS</i>	b. zorganizowanie usług prawnych polegających na reprezentacji w sądzie osób doznających przemocy.		– liczba postępowań sądowych; – liczba osób, którym udzielono wsparcia.
	c. pomoc psychologiczna dla osób doznających przemocy.		– liczba osób, którym udzielono wsparcia; – liczba godzin udzielonego wsparcia.
3. Cel szczegółowy:			
<p>Zapobieganie powstawaniu nowych problemów związanych z uzależnieniami w tym uzależnieniami behawioralnymi oraz przemocą domową poprzez prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie zajęć pozalekcyjnych w tym zajęć sportowych (Cel odpowiada celowi operacyjnemu drugiemu NPZ: Profilaktyka uzależnień, zadania: Edukacja zdrowotna i profilaktyka uzależnień (uniwersalna, selektywna, wskazująca) realizowana zgodnie z wynikami badań naukowych (w tym epidemiologicznych oraz dobrą praktyką w dziedzinie przeciwdziałania uzależnieniom, a także poszerzanie i udoskonalanie oferty oraz wspieranie realizacji programów profilaktyki o naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności, w szczególności, zalecanych w ramach Systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego).</p>			
Zadania, Realizatorzy	Działania	Okres realizacji zadania	Wskaźniki
1) Inicjowanie, organizowanie oraz współuczestnictwo w działaniach profilaktycznych. Realizator: <i>MOPS</i>	a. organizacja Szkoły Wczesnej Profilaktyki.	I – XII	– liczba zorganizowanych działań w ramach SzWP; – liczba odbiorców.

<p>Realizatorzy: MOPS, KPP, Straż Miejska, przedszkola, szkoły</p>	<p>b. działania profilaktyczne:</p> <ul style="list-style-type: none"> – realizacja programów profilaktycznych w cieszyńskich przedszkolach i szkołach, w tym programów zalecanych w ramach Systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego, a także programów odpowiadających potrzebom zgłoszonym przez placówki systemu oświaty w zakresie prowadzonej przez nie działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej; – podejmowanie nowatorskich działań profilaktycznych; – realizacja akcji profilaktycznych skierowanych w szczególności do dzieci i młodzieży, takich, jak konkursy, przedstawienia, koncerty i seanse filmowe, będących elementem szerszych działań profilaktycznych; – przygotowanie nauczycieli i pedagogów do realizacji zajęć w ramach programów profilaktycznych; 		<ul style="list-style-type: none"> – liczba zorganizowanych działań profilaktycznych, zajęć oraz akcji profilaktycznych; – rodzaj zorganizowanych działań profilaktycznych, zajęć oraz akcji profilaktycznych; – liczba osób biorących udział w działaniach profilaktycznych, w tym liczba dzieci i młodzieży, rodziców, nauczycieli i pedagogów; – liczba i rodzaj zakupionych materiałów profilaktyczno – edukacyjnych; – liczba nowatorskich działań; – liczba osób objętych nowatorskimi działaniami profilaktycznymi; – liczba zorganizowanych wywiadówek profilaktycznych.
--	--	--	---

	<ul style="list-style-type: none"> – organizacja działań informacyjnych, edukacyjnych i profilaktycznych dla rodziców, w tym wywiadówek profilaktycznych; – zakup materiałów profilaktycznych, edukacyjnych dla szkół do prowadzenia zajęć. 		
Realizatorzy: <i>organizacje pozarządowe</i>	c. profilaktyczna działalność informacyjna i edukacyjna w obszarze uzależnień oraz w zakresie rozwijania zainteresowań wśród dzieci i młodzieży.		<ul style="list-style-type: none"> – liczba i rodzaj zorganizowanych działań; – liczba dzieci i młodzieży biorących udział w profilaktycznych działaniach informacyjnych i edukacyjnych.
Realizatorzy: <i>MOPS, organizacje pozarządowe</i>	d. działania profilaktyczne prowadzone w środowisku oraz miejscach zabawy i rekreacji młodzieży, w szczególności w miejscach, w których identyfikowane są różne zachowania ryzykowne.	IV - X	– liczba i rodzaj zorganizowanych działań.
2) Wspieranie działań podejmowanych przez kluby sportowe i instytucje w zakresie organizacji cyklicznych zajęć sportowo – rekreacyjnych dla dzieci i młodzieży oraz doposażenie obiektów sportowo – rekreacyjnych, w związku z realizacją zajęć profilaktycznych.	a. organizacja cyklicznych zajęć sportowo – rekreacyjnych w połączeniu z realizacją zajęć profilaktycznych.	I – XII	<ul style="list-style-type: none"> – liczba zorganizowanych zajęć sportowo – rekreacyjnych; – liczba podmiotów realizujących zadanie; – liczba uczestników zajęć.

<p>Realizatorzy: Wydział Sportu, kluby sportowe, organizacje pozarządowe, Szkolne Schronisko Młodzieżowe</p>	<p>b. zakup sprzętu sportowego z przeznaczeniem na doposażenie obiektów sportowo – rekreacyjnych, w związku z realizacją zajęć profilaktycznych.</p>		<ul style="list-style-type: none"> – liczba i rodzaj zakupionego sprzętu sportowego; – liczba podmiotów realizujących zadanie; – liczba i wykaz miejsc, do których został przekazany sprzęt.
<p>3) Poszerzanie oferty alternatywnego spędzania wolnego czasu.</p> <p>Realizatorzy: CUW, szkoły podstawowe, Wydział Sportu, Straż Miejska, organizacje pozarządowe</p>	<p>a. organizacja zajęć pozalekcyjnych, w tym sportowo – rekreacyjnych realizowanych przez cieszyńskie szkoły w połączeniu z realizacją zajęć profilaktycznych.</p>	I – XII	<ul style="list-style-type: none"> – liczba zajęć; – liczba podmiotów realizujących zadanie; – liczba dzieci i młodzieży biorących udział w zajęciach.
	<p>b. organizacja zajęć sportowo – rekreacyjnych dla osób dorosłych, w tym seniorów.</p>		<ul style="list-style-type: none"> – liczba zajęć; – liczba osób biorących udział w zajęciach; – liczba podmiotów realizujących zadanie.
<p>Realizatorzy: organizacje pozarządowe, Wydział Kultury i Promocji Miasta</p>	<p>c. organizacja wypoczynku letniego/zimowego wraz z programem profilaktycznym dla dzieci i młodzieży.</p>		<ul style="list-style-type: none"> – liczba półkolonii oraz kolonii zorganizowanych w ramach wypoczynku; – liczba programów terapeutycznych/profilaktycznych zrealizowanych w ramach wypoczynku; – liczba uczestników wypoczynku; – liczba podmiotów realizujących zadanie.

<p>4) Wspieranie realizacji działań profilaktycznych i edukacyjnych podejmowanych przez Bibliotekę Miejską i COK „Dom Narodowy”</p> <p>Realizator: <i>Biblioteka Miejska, COK „Dom Narodowy”</i></p>	<p>a. prowadzenie zajęć dla dzieci i młodzieży w Oddziale dla Dzieci Biblioteki Miejskiej.</p>	I – XII	<p>– liczba dzieci i młodzieży biorących udział w zajęciach profilaktycznych i edukacyjnych;</p> <p>– liczba przeprowadzonych zajęć.</p>
	<p>b. prowadzenie zajęć edukacyjnych dla osób dorosłych, w tym seniorów w Bibliotece Miejskiej i COK „Dom Narodowy”.</p>		<p>– liczba osób biorących udział w zajęciach profilaktycznych i edukacyjnych;</p> <p>– liczba i rodzaj zajęć.</p>
	<p>c. zakup literatury z zakresu profilaktyki uzależnień dla Biblioteki Miejskiej w Cieszynie.</p>		<p>– liczba zakupionych pozycji książkowych z zakresu profilaktyki uzależnień.</p>
<p>5) Podejmowanie działań służących edukacji publicznej w zakresie problematyki uzależnień.</p> <p>Realizatorzy: <i>MOPS, GKRPA, Straż Miejska, KPP, UŚ</i></p>	<p>a. prowadzenie działalności informacyjnej i edukacyjnej skierowanej do społeczności lokalnej dotyczącej zagadnień związanych z profilaktyką i uzależnieniami, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozpowszechnianie wiedzy z zakresu rozwiązywania problemów uzależnień od środków psychoaktywnych oraz uzależnień behawioralnych poprzez rozprowadzanie materiałów informacyjnych oraz umieszczanie ich na stronach internetowych oraz w lokalnej prasie; 	I – XII	<p>– liczba i rodzaj akcji profilaktycznych/ społecznych;</p> <p>– liczba i rodzaj materiałów umieszczonych na stronach internetowych i w lokalnej prasie;</p> <p>– liczba zakupionych materiałów informacyjno – edukacyjnych.</p>

	<p>– rozpowszechnianie wiedzy na temat szkód wynikających z picia alkoholu przez kobiety w ciąży oraz promujących przekaz dotyczący konieczności zachowania abstynencji w ciąży poprzez rozprowadzanie materiałów informacyjnych oraz umieszczanie ich na stronach internetowych oraz w lokalnej prasie;</p> <p>– rozpowszechnienie informacji na temat oferty pomocowej w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień na terenie Cieszyna poprzez rozprowadzanie materiałów informacyjnych oraz umieszczanie ich m.in. na stronach internetowych, w placówkach służby zdrowia oraz w Informatorze Urzędu Miejskiego w Cieszynie;</p> <p>– zakup materiałów informacyjno – edukacyjnych.</p> <p>b. monitorowanie skali problemów uzależnień i przemocy w środowisku lokalnym – przeprowadzenie diagnozy.</p>		<p>– liczba osób objętych badaniami.</p>
--	--	--	--

6) Działania na rzecz przeciwdziałania nietrzeźwości na drogach. Realizatorzy: <i>MOPS, KPP, Straż Miejska</i>	a. prowadzenie działań edukacyjnych z wykorzystaniem materiałów informacyjno – edukacyjnych.	I–XII	– liczba materiałów edukacyjno–informacyjnych; – liczba działań informacyjno – edukacyjnych.
	b. prowadzenie wykładów dla kandydatów na kierowców w szkołach ponadpodstawowych.		– liczba osób biorących udział w warsztatach.
	c. zakup i udostępnianie alkometru dla mieszkańców Gminy w celu samodzielnego sprawdzania stanu trzeźwości.		– liczba zakupionych alkometrów; – liczba osób, które skorzystały z alkometru.
4. Cel szczegółowy: Wzmacnianie organizacji pozarządowych działających w obszarze rozwiązywania problemów uzależnień.			
Zadania, Realizatorzy	Działania	Okres realizacji zadania	Wskaźniki
1) Wspieranie działalności organizacji pozarządowych (w tym abstynenckich) realizujących zadania z zakresu profilaktyki i przeciwdziałania uzależnieniom. Realizatorzy: <i>organizacje pozarządowe</i>	a) wspomaganie działalności klubu abstynenta, w tym działań służących rozwiązywaniu problemów alkoholowych, działań edukacyjno – motywacyjnych, rehabilitacyjnych (program dalszego zdrowienia) i działań profilaktycznych.	I – XII	– liczba osób korzystających z klubu; – liczba godzin dyżurów psychologa lub terapeuty uzależnień; – liczba i rodzaj działań.

	b) wspieranie organizacji pozarządowych realizujących zadania z zakresu profilaktyki i przeciwdziałania uzależnieniom, przy udziale środków zewnętrznych, poprzez zapewnienie wkładu własnego.		– liczba projektów zrealizowanych w ramach zadania; – wysokość pozyskanych środków ze źródeł zewnętrznych.
5. Cel szczegółowy:			
Zwiększenie skuteczności działań prowadzonych przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej oraz inne podmioty działające w obszarze uzależnień (Cel odpowiada celowi operacyjnemu drugiemu NPZ: Profilaktyka uzależnień, zadanie: Edukacja kadr (w tym szkolenia) uczestniczących w realizacji zadań z zakresu profilaktyki uzależnień i przemocy).			
Zadania, Realizatorzy	Działania	Okres realizacji zadania	Wskaźniki
1) Podnoszenie kwalifikacji osób zajmujących się profilaktyką i rozwiązywaniem problemów związanych z uzależnieniami oraz przemocą domową. <i>Realizatorzy:</i> <i>MOPS, GKRPA</i>	a. szkolenia, superwizje osób pracujących w obszarze profilaktyki i uzależnień oraz interwencji, m.in.: kuratorów, nauczycieli, pedagogów, pracowników instytucji pomocy społecznej, pracowników organizacji pozarządowych.	I – XII	– liczba osób biorących udział w szkoleniach; – liczba i rodzaj szkoleń osób podnoszących kwalifikacje.
	b. udział członków GKRPA m.in. w szkoleniach i konferencjach z zakresu profilaktyki, rozwiązywania problemów alkoholowych oraz		– liczba osób biorących udział w szkoleniach; – liczba i rodzaj szkoleń podnoszących kwalifikacje

	przeciwdziałania przemocy domowej.		członków GKRPA.
2) Zapewnienie technicznej obsługi GKRPA, GPPiRPA oraz PN. Realizatorzy: <i>MOPS, GKRPA</i>	Zakup wyposażenia, sprzętu, materiałów i artykułów biurowych na potrzeby obsługi GKRPA i realizacji GPPiRPA oraz PN.	I – XII	– rodzaj wyposażenia, materiałów i artykułów biurowych zakupionych na potrzeby obsługi GKRPA oraz GPPiRPA oraz PN.
3) Interdyscyplinarna współpraca podmiotów działających w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień. Realizatorzy: <i>MOPS</i>	Wzmacnianie sieci współpracy: a) organizacja przedsięwzięć mających na celu współpracę interdyscyplinarną w obszarze uzależnień i przemocy. b) organizacja interdyscyplinarnych spotkań z zakresu profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień we współpracy z KPP, SM, placówkami oświatowymi, z przedstawicielami władz i służb społecznych i interwencyjnych Czeskiego Cieszyna.	I–XII	– liczba spotkań; – liczba uczestników.

VII. Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

1. Zadania realizowane przez GKRPA (niezwiązane z prowadzeniem postępowań wobec osób uzależnionych od alkoholu):

- a) prowadzenie kontroli przestrzegania zasad i warunków korzystania z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych,
- b) podejmowanie działań edukacyjnych skierowanych do sprzedawców napojów alkoholowych, mających na celu ograniczenie dostępności napojów alkoholowych i przestrzeganie zakazu sprzedaży alkoholu osobom poniżej 18 r. ż.,
- c) wydawanie opinii o zgodności lokalizacji punktów sprzedaży napojów alkoholowych, określonej we wniosku o zezwolenie z zasadami usytuowania miejsc sprzedaży i podawania napojów alkoholowych określonymi w uchwale Rady Miejskiej.

2. Wydatki związane z funkcjonowaniem GKRPA ponoszone w ramach Programu:

- a) wynagrodzenie dla biegłych,
- b) opłaty sądowe,
- c) korespondencja,
- d) krajowe podróże służbowe członków GKRPA, związane ze szkoleniami,
- f) szkolenia członków GKRPA,
- g) wynagrodzenia członków GKRPA.

3. Zasady wynagradzania członków GKRPA:

- a) za udział w posiedzeniu zespołu prowadzącego postępowanie w stosunku do osób nadużywających alkoholu członkowi Komisji przysługuje wynagrodzenie w wysokości 9 % minimalnego wynagrodzenia.

b) za udział w kontroli przestrzegania zasad i warunków korzystania z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych, członkowi Komisji przysługuje wynagrodzenie w wysokości 9 % minimalnego wynagrodzenia za pracę.

VIII. Zasady finansowania Programu

Źródłem finansowania GPPiRPA oraz PN na rok 2025 są środki finansowe pochodzące z opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych, tzw. „korkowego” zgodnie z art. 18² ust. 1, ust. 2 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi.

IX. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami i ochrona małoletnich zgodnie z ustawą z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich

Zgodnie z ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami zadania w ramach Programu uwzględniają dostępność architektoniczną, cyfrową oraz informacyjno – komunikacyjną, co najmniej w zakresie określonym przez minimalne wymagania, o których mowa w art. 6 ww. ustawy.

Realizatorzy zadań są zobowiązani do weryfikacji osób biorących udział w realizacji zadań zgodnie z ustawą z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich oraz przestrzegania obowiązków pracodawców i innych organizatorów wynikających z w/w ustawy.

X. Ewaluacja

Narzędzia ewaluacji Programu:

1. Systematyczne zbieranie i analiza danych dotyczących realizacji GPPiRPA oraz PN.
2. Sporządzanie raportu z realizacji GPPiRPA oraz PN.

XI. Słowniczek

COK „Dom Narodowy” – Cieszyński Ośrodek Kultury „Dom Narodowy”

CPEiT „Kontakt” – Centrum Profilaktyki Edukacji i Terapii „Kontakt”

CUW – Centrum Usług Wspólnych Urzędu Miejskiego w Cieszynie

DDA – dorosłe dzieci alkoholików

DPS – domy pomocy społecznej

ESPAD – badania ankietowe dotyczące używania substancji psychoaktywnych (papierosy, alkohol, narkotyki, dopalacze) przez młodzież szkolną realizowane w Polsce, co 4 lata stanowiące część międzynarodowego projektu: „European School Survey Project on Alcohol and Drugs”

GKRPA – Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Cieszynie

GPPiRPA oraz PN – Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii Miasta Cieszyna

GRDPP – Gminna Rada Działalności Pożytku Publicznego w Cieszynie

KCPU – Krajowe Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom

KPP – Komenda Powiatowa Policji w Cieszynie

MOPS – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej

NFZ – Narodowy Fundusz Zdrowia

OPPA – Ośrodek Przeciwdziałania Problemom Alkoholowym w Bielsku – Białej.

SP – szkoła podstawowa

SzWP – Szkoła Wczesnej Profilaktyki

TPD – Towarzystwo Przyjaciół Dzieci – Oddział Powiatowy w Cieszynie

UM – Urząd Miasta

UŚ – Uniwersytet Śląski

Zespół Interdyscyplinarny – Zespół Interdyscyplinarny do spraw przeciwdziałania przemocy domowej w Cieszynie

ZK – Zakład Karny w Cieszynie

ZZOZ – Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej w Cieszynie